

Η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη για την μετάβαση στον σοσιαλισμό

Εισαγωγή

Συνεισφορά στην άντληση διδαγμάτων από την επανάσταση και την αντεπανάσταση

Ακολουθώντας τα χνάρια των κομμουνιστικών μειοψηφιών που λειτούργησαν σε παλιότερες εποχές, η ομάδα μας θεωρεί ως θεμελιώδες καθήκον την άντληση διδαγμάτων από την εκδήλωση των υψηλότερων στιγμών αντίθεσης μεταξύ επανάστασης και αντεπανάστασης. Γι' αυτό αποφασίσαμε πριν μερικά χρόνια¹, ότι για την διεξαγωγή των διαμαχών γύρω από αυτό το ζήτημα πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας στην περίοδο μεταξύ του 1917-1923. Αυτή η περίοδος, κατά την οποία η διεθνής επανάσταση και αντεπανάσταση έφτασε τα ψηλότερα επίπεδα, έκλεισε με την νίκη της αντεπανάστασης. Σε αυτά τα χρόνια όλα τα σημαντικά στοιχεία του ιστορικά ανάλλακτου προγράμματος του κομμουνισμού ενδυναμώθηκαν ξανά και ξεκαθάρισαν πιο πολύ. Η πρακτική σύγκρουση της επανάστασης και της αντεπανάστασης κάνει εφικτή την επανεκτίμηση της κομμουνιστικής προοπτικής και μας παρέχει νέα υλικά για να καταλάβουμε και να τονίσουμε καλύτερα εκείνες τις αποφασιστικές πτυχές/όψεις που στα προηγούμενα επαναστατικά κύματα ήταν παρών μόνο ως ίχνη.

Αυτό το κείμενό μας είναι αποτέλεσμα και μέρος των διαμαχών και συζητήσεων που κάνουμε και θα κάνουμε εντός της ομάδας μας για την περίοδο του 1917-1923. Συνεχίζουμε την συζήτηση σε διεθνές επίπεδο (στο επίπεδο της σύνδεσης της οικουμενικής, παγκόσμιας ιστορίας των ταξικών αγώνων), αλλά και ταυτόχρονα πρέπει να ασχοληθούμε και με την ανάλυση των μεμονωμένων περιοχών. Στην περίοδο μεταξύ του 1917-1923 η επανάσταση και η αντεπανάσταση εξαπλώθηκαν παγκόσμια στον χώρο και σε περιεχόμενο, αλλά η μορφή και τα γεγονότα (και συνεπώς το υλικό που έχουμε στα χέρια μας) εμπεδώνονται στην δομή της κάθε χώρας. Αυτό χωρίς αμφιβολία σηματοδοτεί έναν από τους (“εθνικούς”) περιορισμούς του κινήματος.

Επειδή δεν υπάρχουν κείμενα άμεσα διεθνή για την ανάλυση, και επειδή οι οργανώσεις και τα κόμματα που ήταν η εκδήλωση της ζωής του προλεταριάτου δομήθηκαν ανά χώρα, στις συζητήσεις και για την έκδοση των πρώτων αποτελεσμάτων είμαστε αναγκασμένοι να προσαρμοστούμε στα πλαίσια της ανάλυσης και παρουσίασης ανά χώρα, παρότι γνωρίζουμε ότι αυτή η μέθοδος είναι περιορισμένη και ανεπαρκής.

Η συζήτηση/διαμάχη που διεξάγουμε εντός της ομάδας μας γύρω από την περίοδο μεταξύ του 1917-1923, έχει προχωρήσει αρκετά σε σχέση με την Ρωσία· ξεκινήσαμε να αντλούμε και διδάγματα από τα γεγονότα στην Γερμανία τα οποία θα εκδώσουμε στο μέλλον. Παράλληλα με αυτό ασχολούμαστε και με περιοχές όπου η επανάσταση έφτασε σε υψηλό επίπεδο κατά την προαναφερόμενη περίοδο.²

Γιατί μιλάμε για την επανοικειοποίηση του κομμουνιστικού προγράμματος;

Η καθορισμένη από τις καπιταλιστικές κοινωνικές συνθήκες αντίθεση μεταξύ αστικής τάξης και προλεταριάτου, είναι μονίμως παρούσα και ασυμβίβαστη. Εντός αυτής της αντίθεσης είναι η ιστορική

¹ Στις αρχές του 1980. Η πρώτη μορφή του παρόντος κειμένου δημοσιεύτηκε στην ισπανόφωνη κεντρική μας επιθεώρηση το 1984-1985, No 15-16.

² Ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει σε κείμενα της ομάδας μας κυρίως στα γαλλικά (πχ Le Communiste 22, 23) που μπορούν να βρεθούν στο διαδίκτυο. <http://www.gci-icg.org/>

εξέλιξη και ανάπτυξη του Κεφαλαίου που κάνει την εκμεταλλεόμενη τάξη επαναστατική, εμπεριέχοντας έτσι την προοπτική του κομμουνισμού. Οι βασικοί καθορισμοί είναι μόνιμοι, ανάλλακτοι και χαράζουν παρομοίως ανάλλακτα ταξικά όρια ανάμεσα στο πρόγραμμα της επανάστασης και της αντεπανάστασης· η εξέλιξη του κομμουνιστικού κινήματος που έχει ως στόχο την καταστροφή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων δεν είναι γραμμική. Η κοινωνία αυτή προσπαθεί να καταστρέψει αδιάλειπτα το κομμουνιστικό κίνημα, που αναπτύσσεται από τις αντιθέσεις της καπιταλιστικής κοινωνίας. Το ίδιο το προλεταριάτο είναι η ζωντανή αντίθεση: στερημένο από όλα τα παραγωγικά μέσα, επιπλέον λόγω της αποξένωσης στην εργασία διαχωρισμένο και από την ίδια του την ζωτική δραστηριότητα, στην μάχη του για την επιβίωση και για τα απαραίτητα προς την επιβίωση μέσα, αναγκάζεται να οργανωθεί ως δύναμη, ως ζωντανή άρνηση της ατομικής ιδιοκτησίας και τοιουτοτρόπως κάθε ταξικής κοινωνίας. Αλλά όταν μέρα με τη μέρα πουλάει την εργατική του δύναμη, το προλεταριάτο δεν παράγει μόνο πράγματα, αλλά αναπαράγει και τις καπιταλιστικές συνθήκες, την ατομική ιδιοκτησία, την κατάσταση στην οποία βρίσκεται (ως τάξη που υφίσταται εκμετάλλευση), τον ανταγωνισμό, δηλαδή την εξαφάνιση του εαυτού του. Το προλεταριάτο λοιπόν είναι η ζωντανή άρνηση της καπιταλιστικής κοινωνίας, η ζωντανή αντίθεση και ταυτόχρονα ο αναπαραγωγός των καπιταλιστικών κοινωνικών συνθηκών.

Κάθε αγώνας του προλεταριάτου φτάνει στην έκφρασή του μέσω αντιθέσεων, ως η σύγκρουση των δύο πόλων της αντίθεσης:

- Σύγκρουση ανάμεσα στον εξαναγκασμό της πώλησης της εργατικής δύναμης και της ιστορικής πάλης του προλεταριάτου ενάντια στην μισθωτή εργασία
- Σύγκρουση ανάμεσα στις καθορισμένες από τον ανταγωνισμό συνθήκες, στις οποίες οι προλετάριοι ανταγωνίζονται ο ένας τον άλλον στην αγορά εργατικής δύναμης, και στο κίνημα της οργάνωσης, ενότητας και διεθνής συγκεντροποίησης των εργατών.

Σε αυτή την σύγκρουση καθορίζονται όλες οι δυνάμεις (από τους αστούς αριστερούς κήρυκες ως την στρατιωτική καταστολή), που προσπαθούν να διατηρήσουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των προλετάρων ώστε να μείνουν οι προλετάριοι απομονωμένα άτομα, ολικά υποταγμένοι στις ανάγκες της καπιταλιστικής παραγωγής: οι δυνάμεις της αντεπανάστασης· και από την άλλη, εντός του κινήματος της αντιπαράθεσης με αυτή την κοινωνία, που εκφράζουν ταξικές απαιτήσεις και διεθνής προοπτικές, οι επαναστατικές δυνάμεις.

Όποια κι αν είναι η ισορροπία δυνάμεων μεταξύ της επανάστασης και της αντεπανάστασης εντός της αντίθεσης, λόγω της μονιμότητας των ταξικών αντιθέσεων, οι ήττες – ακόμη και οι μεγαλύτερες – που αναπόφευκτα χαρακτηρίζουν την ιστορία του αγώνα του προλεταριάτου, είναι πάντα σχετικές. Από το κίνημα πάντα γεννιέται η αγωνιστική δύναμη του προλεταριάτου, ενδυναμώνοντας τα διδάγματα και τις εμπειρίες από τις ήττες του παρελθόντος. Η επανοικειοποίηση του προγράμματος του κομμουνιστικού κινήματος δεν είναι παρά η επανοικειοποίηση της πρακτικής, των μεθόδων και της παράθεσης στόχων της παράδοσης του ταξικού αγώνα. Στην περίοδο της κυριαρχίας της αντεπανάστασης η συνέχεια αυτού του αγώνα μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο από τους αγωνιστές που ανήκουν σε μειοψηφίες που θεωρούν σημαντικό καθήκον την σύνοψη των διδαγμάτων παρελθοντικών αγώνων.

Επανάσταση και αντεπανάσταση

Για να ήμαστε στην θέση να σχηματίσουμε μία εικόνα για την πραγματικότητα του προλεταριακού κινήματος, χωρίς να πέσουμε στην παγίδα του άκριτου επαίνου ή της α-ιστορικής καταδίκης και για να

βγάλουμε τα απαραίτητα διδάγματα για την ανάπτυξη των μελλοντικών αγώνων, πρέπει να δούμε πως κάθε κίνημα είναι σύγκρουση, αντιπαράθεση, ζωντανή αντίθεση. Το προλεταριακό κίνημα είναι η διαδικασία κατά την οποία γενικά ενισχύεται το κόμμα της επανάστασης³, και την ίδια στιγμή οι αδυναμίες γίνονται πιο ξεκάθαρες, εκδηλώνεται η έλλειψη ρήξεων με την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων τις οποίες εκμεταλλεύεται η αντεπανάσταση για να οργανώσει την καταστολή του κινήματος. Κάθε προλεταριακός αγώνας, κάθε σημαντική σύγκρουση πρέπει να αναλύεται από τη σκοπιά των ρήξεων και έλλειψης ρήξεων γύρω από τις οποίες οργανώνεται η επανάσταση και η αντεπανάσταση.

Κάθε άκριτη εξύψωση του κινήματος οδηγεί στην υπερεκτίμηση της δύναμης του προλεταριάτου κάτι που αποτρέπει κάποιους από το να δουν τις πραγματικές αιτίες της ήττας του κινήματος· το πολύ εξηγούν την ήττα του κινήματος ως έλλειψη του τάδε ή δείνα κομματικού αρχηγού ο οποίος θα έπρεπε να καθοδηγήσει το κίνημα. Άλλοι, πάλι άκριτα, θέλουν να παρουσιάσουν ως αποτέλεσμα που επιτεύχθει από το κίνημα τις αδυναμίες του και μαζί τις εκδηλώσεις της αντεπανάστασης, όπως για παράδειγμα εκείνα τα μπορντιγκιστικά ή/και τροτσικιστικά ρεύματα που θεωρούν ως επαναστατικό στοιχείο την συνθήκη ειρήνης του Μπρετ-Λιτόβσκι ή την αιματηρή καταστολή της εξέγερσης της Κροστάνδης.

Στο άλλο άκρο ανήκουν οι περιφρονητές του κινήματος. Και ανάμεσα σε αυτούς υπάρχουν αυτοί που ως σημείο αφετηρίας έχουν τις αδυναμίες του κινήματος και εκείνες τις εκδηλώσεις του που καθρεφτίζουν την έλλειψη ρήξεων, και βάση αυτού καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο αγώνας είχε από την αρχή του αστικούς στόχους. Εδώ ανήκουν αυτά τα ρεύματα τα οποία ξεκινώντας από την διαπίστωση ότι στην Ρωσία το καπιταλιστικό Κράτος παρέμεινε και μετά το 1917, φτάνουν στην άρνηση του προλεταριακού χαρακτήρα της εξέγερσης/κινήματος του 1917.

Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των δύο απόψεων είναι η ιδεαλιστική θεώρηση της ταξικής πάλης. Οι εκπρόσωποί τους αδυνατούν να βρουν την αντιφατική πραγματικότητα, δηλαδή το ίδιο το κίνημα, και φτάνουν στο συμπέρασμα ότι από το προλεταριάτο λείπει το επαναστατικό χαρακτηριστικό. Λόγω αυτού θεωρούν σημαντικό το να τονίσουν ότι την συνείδηση και την θέληση πρέπει να τα εισάγουμε στο κίνημα από τα έξω, διότι αυτά δεν ενυπάρχουν σε αυτό στην κατάλληλη ποσότητα. Έτσι επαναπαράγουν τον παλιό διαχωρισμό ανάμεσα σε κόμμα και τάξη, ανάμεσα σε άμεσους και ιστορικούς αγώνες.

Πρέπει να αποφύγουμε τις παγίδες του ιδεαλισμού διότι θα μας κάνουν ανίκανους να επαναοικειοποιηθούμε στην πράξη το κομμουνιστικό πρόγραμμα. Γι' αυτό τονίζουμε ότι η οικειοποίηση των κινήματων της τάξης μας σημαίνει την όλο και πιο ξεκάθαρη αποκάλυψη της ουσίας αυτών των κινήματων. Βάση αυτού στις κριτικές μας πρέπει να διαχωρίσουμε τις δυνάμεις της τάξης μας από τις δυνάμεις της αντεπανάστασης· πρέπει να τραβήξουμε όλο και πιο ξεκάθαρες γραμμές ανάμεσα στις ρήξεις του κινήματός μας και στην έλλειψη ρήξεων· πρέπει να ξεχωρίσουμε τις τάσεις που ρέπουν προς την προλεταριακή οργάνωση από τις κινήσεις που στοχεύουν στην εξαφάνιση αυτών των τάσεων· εν ολίγοις πρέπει να διαχωρίσουμε όλο και πιο ξεκάθαρα την επανάσταση από την αντεπανάσταση.

Η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη

³ Εδώ φυσικά δεν μιλάμε για κάποια τυπική κομματική οργάνωση, για κάποια τυπική οργανωτική συγκεκριμενοποίηση του παγκόσμιου κομμουνιστικού κόμματος που σχετίζεται με τον χώρο και τον χρόνο (αν και όλα αυτά είναι αναγκαία και απαραίτητα προϊόντα του προλεταριακού αγώνα), αλλά για το ιστορικό κόμμα του προλεταριάτου, του κομμουνισμού που αντιτίθεται στο κόμμα του καπιταλισμού, στο κόμμα της κεφαλαιακής τάξης και συνθήκης.

Η σοσιαλδημοκρατία ποτέ δεν κατάλαβε ότι ο καπιταλισμός είναι ένα κοινωνικό σύστημα οι νόμοι του οποίου αγκαλιάζουν όλον τον πλανήτη. Η αναλυτική, περιγραφική, θετικιστική, ...ιδεολογία-μεθοδολογία προσδεμένη στον μύθο της προόδου και της επιστήμης (οι πραγματικές θεότητες για την σοσιαλδημοκρατία, όπως και για όλους τους χυδαίους υλιστές) όπως και η δική της ανάπτυξη (της σοσιαλδημοκρατίας) ως αντιπροσώπου της ταξικής συγκάλυψης, την εμποδίζει εντελώς από την κατανόηση της ουσίας του καπιταλισμού.

Η σοσιαλδημοκρατία θεωρεί τον καπιταλισμό μόνο ως ένα μέρος αυτού του συστήματος, τοποθετώντας τον εαυτό της στην ειδυλλιακή εικόνα που έχει ο καπιταλισμός για τον εαυτό του. Για αυτήν, ο καπιταλισμός δεν είναι ανάπτυξη και καταστροφή των παραγωγικών δυνάμεων παρά μόνο ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων (η καταστροφή είναι υπέρ(μη)-καπιταλιστική· ο καπιταλισμός δεν είναι η μεγάλη αστεακή βιομηχανία και μιζέρια στην ύπαιθρο αλλά μόνο η ανάπτυξη της μεγάλης βιομηχανίας και η μιζέρια στην ύπαιθρο είναι ένα προ-καπιταλιστικό κατάλοιπο!!!

Συνεπώς, δεν μπορεί να καταλάβει το τι είναι σοσιαλισμός και κομμουνισμός. Σχηματικά, θα πούμε ότι ο σοσιαλισμός για την σοσιαλδημοκρατία είναι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων (του Κεφαλαίου) διαχειριζόμενη από τους εργάτες και/ή το Σοσιαλδημοκρατικό ή Κομμουνιστικό κόμμα, στο οποίο κάποιος προσθέτει, ανάλογα με την εκδοχή, μία ορισμένη δόση εξαγνισμού των πιο φανερών ελαττωμάτων του καπιταλισμού (που τελικά είναι μία αντιδραστική ουτοπία).

Αυτός είναι ο λόγος που το γενικό πρόγραμμα της σοσιαλδημοκρατίας αποτελείται από την υποστήριξη των προοδευτικών πλευρών του καπιταλισμού (εκβιομηχάνιση, οι “εργατικές” πτυχές του Κεφαλαίου, ...). Είναι ένα ζητούμενο γι’ αυτήν να υποστηρίξει τον αγώνα για την επέκταση αυτού του συστήματος, τον αγώνα για τα “αστικά δημοκρατικά καθήκοντα”, τα “εθνικά καθήκοντα”, ... ενάντια σε “προηγούμενους τρόπους παραγωγής” κάτι που σημαίνει πρακτικά την υπεράσπιση (λαμβάνοντας υπ’ όψιν την αντιφατική ενότητα του Κεφαλαίου) απλά του καπιταλισμού στην ολότητά του.

Με άλλα λόγια, η σοσιαλδημοκρατία δεν είναι παρά ο ιστορικός αγώνας του καπιταλισμού⁴ να δικαιολογήσει τον εαυτό του μπροστά στην κοινωνία, να εμφανιστεί ως προοδευτικός και ειδικά να εγκλωβίσει τους προλετάριους στο έδαφος της τάξης που τους εκμεταλλεύεται.

Η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη για την μετάβαση στον σοσιαλισμό ισοδυναμεί με το πέρας της διοίκησης της κοινωνίας από τα χέρια των αστών σε αυτά των προλετάρων και/ή των αντιπροσώπων τους. Βάση αυτού προτείνει διάφορες τακτικές που ξεκινάνε από την κατάληψη της εξουσίας (της κυβέρνησης) (δες την παράγραφο για τον πολιτικισμό) ως την αποκεντρωμένη διαχείριση των παραγωγικών μονάδων (αυτοδιαχείριση) και την πραγματοποίηση μέτρων ικανών να κοινωνικοποιήσουν την δημοκρατία, και παράλληλα διανέμοντας την παραγωγή με έναν ίσο τρόπο, παράλληλα δίνοντας την ιδιοκτησία των παραγωγικών μέσων στους παραγωγούς (ή στο Κράτος “που τους αντιπροσωπεύει”),...

Θα ήταν άνευ σημασίας να υποθέσουμε την ύπαρξη μίας θεμελιώδους ρήξης ανάμεσα σε αυτούς που θεωρούν ότι η ειρηνική ανάπτυξη του καπιταλισμού οδηγεί στον σοσιαλισμό και σε αυτούς που προσποιούνται ότι διαφέρουν από τους πρώτους μόνο και μόνο από το γεγονός ότι υποστηρίζουν μία

⁴ Είναι πιο σωστό να εκφράζουμε έτσι την πραγματικότητα εφόσον το πραγματικό υποκείμενο δεν είναι η σοσιαλδημοκρατία αλλά ο καπιταλισμός ως πολιτικό κόμμα για τους εργάτες του.

“βίαη επανάσταση”, σε αντίθεση με τους πρώτους. Η βασική αντίληψη είναι απaráλλαχτη, ρεφορμιστική και στις δύο περιπτώσεις.

Δεδομένου ότι η σοσιαλδημοκρατία θεωρεί ως προοδευτικό τον άμεσο τρόπο παραγωγής – τον καπιταλισμό – εντός του οποίου η εργασία είναι “πραγματικά” υποταγμένη στο Κεφάλαιο, η σοσιαλδημοκρατική πολιτική ποτέ δεν επιτίθεται στις βάσεις του Κεφαλαίου: ποτέ δεν αναρωτιέται ποιος ο στόχος και η μορφή παραγωγής (τι παράγεται, πώς παράγεται), ποτέ δεν κηρύσσει τον πόλεμο στην κινητήρια δύναμη αυτού του τρόπου παραγωγής (αξία, κέρδος, δικτατορία επί της αξίας χρήσης), δεν πολεμάει ενάντια στις πραγματικές σχέσεις παραγωγής τις οποίες και θεωρεί φυσικές και ανθρώπινες, αλλά αντιθέτως προτείνει ένα σύνολο μέτρων που απέχοντας από το να επιτίθονται στην σφαίρα της παραγωγής επιτίθονται μόνο στην διανομή και στην νομική της διατύπωση: το “πραγματικό” δίκαιο.

Οικονομίστικη και πολιτίστικη ιδεολογία της μετάβασης στον σοσιαλισμό

Ο επαναστατικός σοσιαλισμός, ο κομμουνισμός, μέσω των διαδοχικών ιστορικών επιβεβαιώσεων της ταξικής πάλης, οροθετήθηκε προγραμματικά ως η αναγκαία δεσποτική επιβολή των πρακτικών των προλεταριακών συμφερόντων ενάντια σε όλα τα κριτήρια αξιοποίησης του Κεφαλαίου, ενάντια στην ίδια την αξία, κάτι που μπορεί να υλοποιηθεί μόνο ως οργανικά συγκεντρωποιημένη δικτατορία των αναγκών των παραγωγών ενάντια στην ολότητα της εμπορευματικής κοινωνίας.⁵

Αντιμέτωπη με την πραγματικότητα της ταξικής πάλης που κατά αναγκαστικό τρόπο ορμά προς την ολότητα και σε συμφωνία με την γενική αντίληψη της σοσιαλδημοκρατίας που περιγράψαμε πιο πάνω, η σοσιαλδημοκρατία διαλέγει ως συνταγή του “σοσιαλιστικού μετασχηματισμού” δύο μεγάλα σχεδιαγραφήματα που στην μορφή εμφανίζονται ως τυπικά αντίθετα και που εδώ θα τα ονομάσουμε αυτοδιαχείριση (ή αυτοδιεύθυνση - managementism) και πολιτικισμό.

Η αυτοδιαχείριση, δηλαδή ο οικονομισμός, ξεκινώντας από μία ρομαντική απόρριψη του συγκεντρωτισμού, του ενός Κόμματος, του Κράτους, προσφώνει για αυτονομία, για ελευθερία, αν όχι του κάθε ατόμου αλλά τουλάχιστον του κάθε εργοστασίου, κάθε συνεργατικής (κοοπερατίβας), κάθε συνδικάτου, κάθε συνέλευσης, κάθε εργατικού συμβουλίου. Σύμφωνα με τους θιασώτες αυτής της ιδεολογίας, από τη σκοπιά της υπεράσπισης των συμφερόντων των εργατών, υπάρχει μία εγγύηση στην συμμετοχή στις οργανώσεις βάσης, στην άμεση ή “εργατική δημοκρατία”, στις συνελεύσεις, στο γεγονός ότι οι εργάτες είναι η πλειοψηφία εκεί πέρα και ότι θέλουν τον σοσιαλισμό.

Ο πολιτικισμός ξεκινάει από έναν ηλίθιο θαυμασμό για την “Γαλλική επανάσταση” και μειώνει την κοινωνική επανάσταση στην κατάληψη της πολιτικής εξουσίας (που κατανοείται πρωταρχικά ως κυβερνητική εξουσία) - είτε βίαη είτε ειρηνικά, ανάλογα με την εκδοχή - και στην πραγματοποίηση ενός συνόλου μεταρρυθμίσεων: εθνικοποιήσεις/κρατικοποιήσεις, ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, πιο ισότιμη διανομή του κοινωνικού προϊόντος, τα αγαθά ή οι υπηρεσίες πρώτης ανάγκης

⁵ Αυτές οι προγραμματικές επιβεβαιώσεις δεν πρέπει να κατανοηθούν μόνο ως το κοινωνικό σχέδιο μίας τάξης ή ενός κόμματος· αυτές είναι η αναγκαία ανάπτυξη του πολέμου ενάντια στην (ανταλλακτική) αξία που υπονοούν όλοι οι εργατικοί αγώνες (άμεση αντίθεση στο ποσοστό του κέρδους), με τον ίδιο τρόπο που υπονοούν και τον οργανικό συγκεντρωτισμό ως τρόπο ύπαρξης.

δωρεάν. Για τους υποστηρικτές αυτής της ιδεολογίας, όλα ισοδυναμούν με το (τυπικό) “κόμμα” που κρατά την πολιτική εξουσία και ταυτίζουν την “σοσιαλιστική επανάσταση” με την εξουσία που ελέγχεται από ένα “προλεταριακό κόμμα” συν την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, εν ολίγοις: κομμουνισμός = εξηλεκτρισμός συν την εξουσία των “σοβιέτ”.

Στην κατανόηση της αντεπανάστασης (μία θεωρία μπορεί να είναι επαναστατική μόνο αν συλλαμβάνει τους παράλλακτους νόμους της αντεπανάστασης), και οι δύο αντιλήψεις είναι θεμελιακές. Σε όλες τις ιστορικές προσπάθειες της επανάστασης, και οι δύο σοσιαλδημοκρατικές αντιλήψεις συνδυάζονται και αντικειμενικά δρουν ενάντια στην επανάσταση, ακόμη και ανεξάρτητα από την θέληση των υποστηρικτών τους.

Θεμελιωδώς, ο κοινός παρανομαστής και των δύο αυτών αποκλίσεων είναι η θεώρηση ότι ο σοσιαλισμός είναι η επιμήκυνση του καπιταλισμού υπό εργατικό έλεγχο με άλλα λόγια ότι ο σοσιαλισμός είναι η εξαγνισμένη επέκταση του καπιταλισμού, απαλλαγμένου από τα βλαβερά στοιχεία του (αφεντικά, μιζέρια, έλλειψη ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, ανισότητες,...). Στην πραγματικότητα ο σοσιαλισμός που χαρακτηρίζει αυτές τις αντιλήψεις δεν είναι παρά ο καπιταλισμός χωρίς αντιθέσεις, χωρίς όλα τα έμφυτα προβλήματα του συστήματός του, δεν είναι παρά ο καπιταλισμός ως ιδεώδες της ισότητας, της ελευθερίας, της αδελφότητας... της δημοκρατίας. Συνεπώς, από εδώ προέρχεται η απαίτηση της “κοινωνικής δημοκρατίας”, της “πραγματικής δημοκρατίας”, σε αντίθεση με την “πολιτική” δημοκρατία (στην πραγματικότητα, η μόνη εφικτή δημοκρατία είναι αυτή που υπάρχει καθολικά ως έκφραση της ισότητας, της ελευθερίας και της αδελφότητας, δηλαδή ως έκφραση του ιστορικά υπαρκτού εμπορευματικού κόσμου: η τρομοκρατική δικτατορία της αξίας), συμπεριλαμβανομένων της προέλευσης της λέξης κοινωνική (social) δημοκρατία.

Επομένως, αυτές οι δύο αντιλήψεις είναι ρεφορμιστικές, και γι’ αυτό η αντεπανάσταση καταφέρνει και τις επιστρατεύει για να αποπροσανατολίσει και για να νικήσει το μαχόμενο προλεταριάτο.

Οι προαναφερθείσες αντιλήψεις είναι ιστορικά προϊόντα της αντεπανάστασης για την διάλυση του προλεταριάτου ως κοινωνική τάξη από την αστική τάξη. Η βάση αυτής της προσπάθειας είναι ο διαχωρισμός της “οικονομικής δράσης” και της “πολιτικής δράσης” ως θεωρία και πρακτική, της οποίας η οργανωτική συνέπεια είναι για την σοσιαλδημοκρατία ο διαχωρισμός του συνδικάτου και του κόμματος. Αυτές οι αντιλήψεις αναπαράγουν θεωρητικά τον διαχωρισμό που επιβάλλεται από το Κεφάλαιο στο προλεταριάτο (ειδικά μέσω της σοσιαλδημοκρατικής φράξιας) μεταξύ οικονομίας και πολιτικής. Επομένως, ανεβάζουν στο επίπεδο ενός κοινωνικού σχεδίου κάτι που είναι μόνο μία αδυναμία του προλεταριακού κινήματος. Το θέμα είναι ότι ακόμα και σε περιόδους άνθησης των επαναστατικών δυνάμεων υπάρχουν απομεινάρια του διαχωρισμού μεταξύ “πολιτικών” οργανώσεων (“κομμάτων”) και “οικονομικών” οργανώσεων (“συνδικάτων”, “συνεργατικών”⁶,...). Αυτός ο διαχωρισμός βρίσκει την μέγιστη έκφρασή του στην αντεπανάσταση, όχι μόνο ως ιδιαίτερη φάση άρνησης του προλεταριάτου αλλά και ως υποκειμένου, ως ενός συνόλου κοινωνικών δυνάμεων που έχουν ως σκοπό να διαχωρίσουν/αποξενώσουν τους προλετάρους και τα προλεταριακά συμφέροντα που αντιπροσωπεύουν την ολότητα με συμφέρον να διαλύσουν το προλεταριάτο ως τάξη.

⁶ Ο λόγος που βάζουμε εδώ σε εισαγωγικά τις λέξεις “κόμμα” και “συνδικάτα” είναι διότι τα χαρακτηριστικά των επαναστατικών οργανώσεων, ακόμα και αν μέσω των αδυναμιών τους καθρεφτίζεται μέσα σε αυτές ο αστικός διαχωρισμός μεταξύ της “πολιτικής” και “οικονομίας”, διαφέρει ριζικά από τα αντεπαναστατικά χαρακτηριστικά των αληθινών σοσιαλδημοκρατικών (αριστερών και ακροαριστερών) κομμάτων και συνδικάτων.

Με αυτή την έννοια, η αντίθεση οικονομία/πολιτική, οικονομικές οργανώσεις/πολιτικές οργανώσεις, διαχειριστικός/κρατικός ρεφορμισμός έχουν μία γενική και αποφασιστική κοινωνική λειτουργία για την αναπαραγωγή του Κεφαλαίου. Να πως προκύπτει το πρακτικό σημείο συνένωσης τέτοιων φαινομενικά αντίθετων θεωριών. Για παράδειγμα, όλοι οι θιασώτες των διάφορων σοσιαλδημοκρατικών θεωριών συμφωνούν ότι εντός των εργατικών οργανώσεων πρέπει να ξεκινάνε όλες οι πολιτικές διαμάχες και δράσεις από ένα αρχικό επίπεδο, με πρόσχημα την άμεση ενοποίηση του προλεταριάτου όπως και με πρόσχημα ότι η ανάπτυξη των πολιτικών διαμαχών είναι καθήκον του (τυπικού) “κόμματος”. (έτσι, στους εργατικούς συνεταιρισμούς που κυριαρχούνται από την σοσιαλδημοκρατία κάποιος παρατηρεί την πρακτική σύγκληση προς τον αντι-κομματισμό...από τους πιο πεπεισμένους “κομματικούς”).

Βλέποντας αυτές τις πραγματικές συγκλήσεις ανάμεσα στα διάφορα ρεύματα της σοσιαλδημοκρατίας, συγκλήσεις που προέρχονται σε τελική ανάλυση από τη μία και ίδια αντίληψη, δεν μας ξαφνιάζει να βρούμε την συνύπαρξη των δύο παρεκκλίσεων (αυτοδιαχείριση, πολιτικισμός) σε ένα και μόνο ιδεολογικό ρεύμα, και εντός μίας και μόνο οργάνωσης. Βρίσκουμε αυτή την συνύπαρξη στον Λασσάλ (είναι απαραίτητο να υπενθυμίσουμε ότι η σοσιαλδημοκρατία είναι ο ιστορικός και οργανικός κληρονόμος του κόμματος του Λασσάλ και όχι του Μαρξ), στον Κάουτσκι, στην Λούξεμπουργκ, στο τροτσκιστικό ρεύμα, κτλ.

Πέρα από αυτό, εάν αναλύσουμε οποιαδήποτε θεωρία μετάβασης στον σοσιαλισμό που προέρχεται από την σοσιαλδημοκρατική αντίληψη, θα αντιληφθούμε την ανάμειξη της πολιτικής μεταρρύθμισης με την οικονομική διαχείριση. Η αντίληψη της εργατικής αυτοδιαχείρισης της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής εμφανίζεται και στην θεωρία του Λένιν, ενώ ο Λένιν λογίζεται ως ο θεωρητικός της μονοδιάστατης ουσίας του “κόμματος” που πάντα έβλεπε ως καθήκον την κατάληψη της πολιτικής εξουσίας. Θα μπορούσαμε να πούμε και το ίδιο για τον Α. Μπορντίγκα.

Σε αυτό το σημείο ο αναγνώστης θα αναρωτιέται γιατί να διατηρούμε για την κριτική μας, έναν διαχωρισμό ανάμεσα σε οικονομική και πολιτική ιδεολογία, εφόσον είναι ακριβώς τα ίδια. Θα απαντήσουμε ότι παρά το ταυτόσημο περιεχόμενο, είναι σχετικό να πετύχουμε την κριτική σε αυτό το διπλό επίπεδο: από τη μία πρέπει να κριτικάρουμε κάθε μία αντίληψη χωριστά, και από την άλλη πρέπει να δείξουμε ότι και οι δύο αυτές αντιλήψεις είναι προϊόντα, καθρέφτες και ενδυναμωτές της ίδιας κοσμοθεωρίας.

Η ενότητα δύο φαινομενικά αντίθετων αντιλήψεων μπορεί να καταδειχτεί και σε άλλες περιπτώσεις αστικών ιδεολογιών, για παράδειγμα ανάμεσα στην πολιτική οικονομία και την χυδαία (vulgar) οικονομία. Η πολιτική οικονομία γίνεται χυδαία όταν οι αντιπρόσωποι της προσπαθούν να διορθώσουν τις πραγματικές διαδικασίες της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής ή όταν οι διαπαιδαγωγοί της ακόμη και στο επίπεδο της θεωρίας αναγκάζονται αναπόφευκτα να αφαιρέσουν τον ιστορικό χαρακτήρα εκείνων των κατηγοριών που η κριτική του Μαρξ επεξεργάστηκε σε σύνδεση με κάθε μεγάλη αντίληψη, διαφοροποιώντας τις αφενός στα διάφορα επίπεδα της ανάλυσης αλλά αφετέρου δείχνοντας την ίδια στιγμή την ενότητα όλων των αντιλήψεων και τον αυξανόμενο εκχυδαϊσμό της πολιτικής οικονομίας.

Ο μηχανιστικός υλισμός, ο ψυχολογικός υλισμός..., είναι βασικά ιδεαλιστικός αλλά παρόλο που ο Μαρξ υπογράμμισε αυτή την ταυτοσημία, θεώρησε απαραίτητη την πραγματοποίηση μίας ξεχωριστής κριτικής και για την θεωρητική, ιδεαλιστική φιλοσοφία και για τον υλισμό.

Από την άλλη, η δύναμη των ιδεολογιών είναι ακριβώς το ότι παρουσιάζουν αυτές τις ψευδείς αντιθέσεις σαν γενικές αλήθειες. Ο χυδαίος μαρξισμός (για παράδειγμα, υπό την σταλινική του εκδοχή) είχε πέσει στην ιδεολογικοποίηση αυτών των αντιθέσεων και στην “ιερή” υιοθέτηση ενός από αυτούς τους πόλους. Έτσι, μετατρέπεται σε θιασώτη του υλιστικού, φυσιολογικού μονισμού (δίχως να κατανοεί πως αυτή η χυδαία αντίθεση στον ιδεαλισμό είναι ιδεαλιστική), του οποίου ο πραγματικός ιδεαλισμός απαιτεί την εγκατάλειψη ακόμη και των βασικών στοιχείων της διαλεκτικής· έτσι μεταμόρφωσε ο σταλινισμός την πολιτική οικονομία σε Κρατική θρησκεία και τοιουτοτρόπως ιδεολογικοποιεί για παράδειγμα ο πολιτικισμός του χυδαίου μαρξισμού ως δρόμο που οδηγεί προς τον σοσιαλισμό την κατάληψη του Κράτους και τις μεταρρυθμίσεις.

Επιπλέον, αυτές οι ψευδείς αντιθέσεις, ακριβώς επειδή είναι ιδεολογίες της κυρίαρχης αντεπανάστασης, ήταν και είναι βαθιά ριζωμένες στις μάζες, ειδικά σε εργάτες που πιστεύουν ότι είναι σοσιαλιστές ή κομμουνιστές από το γεγονός ότι προσκολλούνται σε αυτές τις ιδέες. Και η δύναμή τους είναι ακριβώς το ότι υπάρχουν στην πράξη, στην κοινωνική ζωή των προλεταρίων ως διαφορετικές αντιθέσεις, όπως δημοκρατικός σοσιαλισμός ή εξουσιαστικός σοσιαλισμός, συμβουλευικό σύστημα ή κομματική καθοδήγηση... με την συνεπακόλουθη σύγχυση, διαίρεση του προλεταριάτου και απόκρυψη των πραγματικών ταξικών συμφερόντων.

Ιστορικά, αυτές οι αντιλήψεις, που αποκαλούμε εδώ “οικονομισμό” και “πολιτικισμό”, εμφανίστηκαν υπό αμέτρητες μορφές και συνδυασμούς, υπερβαίνουν τις δομές συγκεκριμένων οργανώσεων ως αυτόνομες δυνάμεις (όπως κάθε σημαντική ιδεολογία). Έτσι, αν περιοριστούμε στις τυπικές δομές της σοσιαλδημοκρατίας, θα παρατηρήσουμε ότι αυτές οι δύο ιδεολογίες προϋπάρχουν της μορφοποίησης αυτών των οργανώσεων και ότι κατά την διάρκεια της ύπαρξής τους, η αυτοδιαχείριση και ο πολιτικισμός επεκτείνονται παραπέρα και είναι μερικές φορές το κύριο χαρακτηριστικό των φράξεων που αυτό-προκηρύσσονται ως αντίθεση σε αυτές τις οργανώσεις. Αυτή είναι η περίπτωση, για παράδειγμα, για τον Προυντόν και των ακόλουθών του, των επαναστατών συνδικαλιστών υπό την σορελιανή έκφρασή του (από τον Σορέλ) που πρέπει να κατατάξουμε χωρίς φόβο ανάμεσα στους προάγγελους της αυτοδιαχείρισης.

Όπως και το κόμμα της επανάστασης υπερβαίνει τις οργανωτικές μορφές του (για παράδειγμα το Κομμουνιστικό Κόμμα του 1848, ως ζωντανή διεθνής πραγματικότητα υπερβαίνει την “Κομμουνιστική Λίγκα”, όπως και γενικά όλους τους άλλους επαναστατικούς πυρήνες), το κόμμα της σοσιαλδημοκρατίας, ως ιστορική διάλυση του κόμματος της κοινωνικής επανάστασης στον ιστό της δημοκρατίας, προσπερνά τα τυπικά πλαίσια της σοσιαλδημοκρατίας.

Ο “οικονομισμός” και ο “πολιτικισμός” θα κριτακαριστούν επομένως στις πιο ραφιναρισμένες ριζοσπαστικές εκδοχές τους, συμπεριλαμβανομένων των μορφών εντός των οποίων η αντίθεση επανάστασης/αντεπανάστασης δεν υλοποιήθηκε αναγκαία ξεκάθαρα. Ο Μαρξ επίσης στην κριτική του για τον Προυντόν, αναγκάστηκε να τοποθετηθεί πάνω στην ολότητα των ηλίθιων κατασκευασμάτων του προαναφερόμενου, για να υπογραμμίσει ότι ακόμη και σε αυτή την περίπτωση η καπιταλιστική κοινωνία θα αναπαραγόταν. Εμείς πιστεύουμε ότι εξηγώντας και κατανοώντας τις πιο ραφιναρισμένες και αναπτυγμένες εκφράσεις αυτών των δύο αντιλήψεων είναι πιο χρήσιμο για την πολιτική μας ανάπτυξη (και στους αναγνώστες και συμπαθούντες μας) από το να ικανοποιηθούμε με την κριτική των πιο “σκληρών”, δηλαδή των πιο φανερά αντεπαναστατικών μορφών τους. Αλλά δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι στην πραγματικότητα υπάρχουν (ή υπήρξαν) και οι καρικατούρες με πιο φανερά αντιπρολεταριακά χαρακτηριστικά, ιδιαίτερα τα μοντέλα των “εργατικών κοινωνιών”: το πιο αρεστό παράδειγμα/μοντέλο αυτό-διαχείρισης είναι (ή καλύτερα ήταν) η Γιουγκοσλαβία του Τίτο. Και την πιο

καλή καρικατούρα του πολιτιστικού ρεφορμισμού – υπό το πρόσχημα της μετάβασης στον σοσιαλισμό – την βρίσκουμε στο “σοσιαλιστικό” μοντέλο του Φιντέλ Κάστρο.

Εκλαμβάνοντας λοιπόν τις πιο ριζοσπαστικές εκδοχές, θα δούμε πως η αυτοδιαχείριση και ο πολιτικισμός έχουν (και θα) δράσουν ενάντια στην επανάσταση, κατά την διάρκεια αποφασιστικών για την ταξική πάλη στιγμών. Σε αυτή την κριτική θα προσπαθήσουμε να πάμε μέχρι τα θεμέλια και στις πιο ακραίες εκφράσεις αυτών των δύο ιδεολογιών, κάτι που δεν είναι μόνο αναγκαίο για να ορίσουμε τα όρια του επαναστατικού ρεύματος του 1917-1923 και της “Ρώσικης” επανάστασης, αλλά και για να καταλάβουμε τα καθοριστικά στοιχεία της επαναστατικής αντίληψης για την μετάβαση στον σοσιαλισμό.

Η αυτοδιαχείριση ενάντια στην επανάσταση

Το γεγονός πως το ρεύμα της αυτοδιαχείρισης είναι μία από τις σημαντικότερες τροχοπέδες της επανάστασης, το αποδεικνύουν πολλά ιστορικά παραδείγματα: Ιταλία το 1920, Ισπανία το 1936-1937,... Τα πιο ριζοσπαστικά ρεύματα της αυτοδιαχείρισης: η αναρχική εκδοχή της αυτοδιαχείρισης, ο ορντινοβιστικός⁷ μαρξισμός κτλ. Ήταν ακριβώς αυτά τα ρεύματα τα οποία διαμόρφωσαν το πιο αποτελεσματικό ιδεολογικό εργαλείο/κάλυμμα για την πολιτική περίφραξη των προλεταρίων και για την επιβολή της αντεπανάστασης.

Τις στιγμές που η επίθεση ενάντια στο αστικό κράτος είναι αποφασιστικής σημασίας: η διάλυση της κυβέρνησης, του κοινοβουλίου, της δικαστικής εξουσίας, της αστυνομίας, του στρατού, η βίαιη αντιμετώπιση όλων των σωμάτων κρούσης της αντεπανάστασης (φασιστικές ή αντιφασιστικές), η γενίκευση του εργατικού δεσποτισμού, η κόκκινη τρομοκρατία, αυτά τα σοσιαλδημοκρατικά ρεύματα διατηρούν/συγκρατούν τους εργάτες στην παραγωγή, στην διαχείριση, στα 10.000 διοικητικά προβλήματα της διανομής και στον δημοκρατική-γραφειοκρατία.

Δίνουν κάθε δυνατότητα στο Κράτος να επαναοργανωθεί, να εξοπλίσει τις μονάδες του, να ετοιμάσει την επίθεσή του, να ξαναδημιουργήσει πολώσεις στο εσωτερικό της αστικής τάξης (φασισμός/αντιφασισμός). Αυτό πάντα συνέβαινε στην ιστορία, αυτό πάντα θα επαναλαμβάνεται, όσο η κατεύθυνση των μαχόμενων προλεταριακών μαζών δεν θα είναι μία επαναστατική, κομμουνιστική κατεύθυνση· όσο οι προλετάριοι θα αφήνουν τον εαυτό τους να χειραγωγείται από την δημοκρατία της βάσης, την εργατική αυτοδιαχείριση, τα εργοστασιακά συμβούλια, τα σοβιέτ.

Υπάρχει επίσης και μία πιο ριζοσπαστική εκδοχή αυτού του σοσιαλδημοκρατικού ρεύματος που παραδέχεται την αναγκαιότητα της καταστροφής του αστικού Κράτους και της επιβολής της δικτατορίας του προλεταριάτου, που όμως αφήνει την διαχείριση της κοινωνίας στους συνεταιρισμούς των παραγωγών, στις εργοστασιακές επιτροπές και/ή στα εργατικά συμβούλια (δηλαδή αρνείται το ότι η καταστροφή του καπιταλισμού δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς μία αδιάσπαστη κατεύθυνση του προλεταριάτου και χωρίς το συγκεντρωμένο Κράτος του σε Κομμουνιστικό κόμμα)· και αυτό το ρεύμα είναι αντεπαναστατικό και θα παίζει έναν σημαντικό ρόλο στο μέλλον.

⁷ Ordine Nuovo, ονομασία της αριστερής σοσιαλδημοκρατικής εβδομαδιαίας εφημερίδας και της γύρω από αυτής διαμορφωμένης ομαδοποίησης (υπό την καθοδήγηση των Gramsci, Togliatti, Terracini κ.α.) στην Ιταλία το 1919-1920. Η ριζοσπαστική αυτή ομαδοποίηση, εκλαϊκεύοντας την ιδεολογία της αυτοδιαχείρισης, έπαιξε σημαντικό ρόλο ως τροχοπέδη του μαχητικού προλεταριακού κινήματος στην Ιταλία το 1919-1920.

Ο λόγος που δεν υπάρχει άμεση εμπειρία της πρακτικής αυτού του αντεπαναστατικού ρεύματος, είναι επειδή μέχρι σήμερα οι οργανώσεις που προσπάθησαν να εγκλωβίσουν τους πιο μαχητικούς προλετάριους στις κρίσιμες στιγμές του ταξικού αγώνα, δεν φτάσανε μέχρι αυτές τις αντιλήψεις· και επειδή η πιο ριζοσπαστική ιδεολογία της αυτοδιαχείρισης μπορεί να εφαρμοστεί μόνο μετά την εξέγερση. Όμως, μέχρι τώρα, στην μοναδική προλεταριακή εξέγερση που κατάφερε να νικήσει εδαφικά και προσωρινά στο πολιτικο-στρατιωτικό επίπεδο (Ρωσία 1917), κυριάρχησε ως αντεπαναστατική δύναμη ο δίδυμος αδερφός της αυτοδιαχείρισης: “ο ριζοσπαστικοποιημένος πολιτικισμός”.

Αν δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε το γεγονός ότι το να ανατρέψουμε τον καπιταλισμό χωρίς να επιθεθούμε στο Κράτος είναι απλά μία αντιδραστική ουτοπία, το ίδιο ουτοπικό είναι να νομίζουμε ότι θα τον καταστρέψουμε με την αυτονομία και την ελευθερία των προλεταριακών συνεταιρισμών. Και να υποθέσουμε ουτοπικά ότι καταστρέφουμε όλες τις οργανωμένες πολιτικο-στρατιωτικές δυνάμεις της ανοικτής αντεπανάστασης στον κόσμο, και μετά αρχίζαμε να οργανώνουμε την κοινωνία όχι στην βάση μίας κεντρικής και αδιάσπαστης κατεύθυνσης αλλά στην βάση των δημοκρατικών αποφάσεων αμέτρητων συνεταιρισμών, λίγο καιρό αργότερα θα είχαμε πάλι τον καπιταλισμό σε πλήρη λειτουργία. Θα δούμε γιατί.

Αυτοί οι αυτόνομοι συνεταιρισμοί, εργατικά συμβούλια, σοβιέτ,.. δεν είναι οργανικά ενωμένοι με το σύνολο· δεν υπάρχει οργανικός συγκεντρωτισμός· δεν υπάρχει καμία δικτατορία του κομμουνισμού οργανωμένου ως κόμμα ενάντια στην αξία. Έτσι η παραγωγή δεν μπορεί να είναι άμεσα κοινωνική, αλλά ανεξάρτητη/διαχωρισμένη (και πράγματι, ατομική/ιδιωτική σε σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία). Αλλά επειδή η ατομική παραγωγή πρέπει αναγκαστικά να κοινωνικοποιηθεί με κάποιο τρόπο, και αυτό συνεπάγεται αναγκαστικά στην συγκεντροποίηση των αποφάσεων, η ανταλλαγή και ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός είναι αναγκαία.

Πέρα από τις εκφωνήσεις και τις ομιλίες ενάντια στην αστική δημοκρατία και υπέρ μίας δημοκρατίας όπου υποτίθεται θα ήταν εφικτή η κατάργηση του ρόλου της ανταλλακτικής αξίας, στην πραγματική περίπτωση του μοντέλου της αυτοδιαχείρισης, δηλαδή χωρίς την οργανικά συγκεντρωμένη δικτατορία του οργανωμένου ως κόμμα επαναστατικού προλεταριάτου που κατευθύνεται ενάντια στην αξία, το προϊόν κάθε συνεταιρισμού, εργοστασιακής επιτροπής, κογκρέσου σοβιέτ,.. κάθε περιοχής δεν είναι απλά προϊόν αλλά και ανταλλακτική αξία ακόμη και στην περίπτωση που “εξολοθρεύαμε” τις υλικές μορφές του χρήματος. Σε τέτοιες συνθήκες το χρήμα θα συνέχιζε να κυβερνάει!

Εάν η παραγωγή και η διανομή δεν αποφασίζεται από την κεντρικά κατευθυνόμενη δικτατορία του ως κόμμα οργανωμένου προλεταριάτου – δικτατορία ενάντια στην αξία -, τότε θα υπάρχει μία ανταλλαγή των προϊόντων (αγαθών) κατά την οποία θα κυριαρχεί η δημοκρατική απόφαση των παραγωγικών μονάδων και συνεπώς εμπορεύματα θα ανταλλάσσονται με εμπορεύματα και ως τάση θα ισχύσει η ανταλλαγή ισοδύναμων αξιών. Με άλλα λόγια η αφηρημένη εργασία θα συνεχίσει να κυβερνάει την κοινωνία.

Εάν τα προϊόντα δεν χάσουν τον εμπορευματικό χαρακτήρα τους, εάν η ανταλλακτική αξία συνεχίσει να κυβερνάει, τότε αναπόφευκτα θα ξαναεμφανιστούν όλες οι κτηνωδίες του καπιταλισμού και τότε αυτή η νέα εκλεπτυσμένη μορφή της αυτοδιαχείρισης θα αποκαλυφτεί αυτό που πραγματικά είναι: ένα όπλο της αντεπανάστασης, της αναδιάρθρωσης του καπιταλισμού και αυτό όχι άμεσα ενάντια στην εξέγερση αλλά μετέπειτα.

Εάν δούμε πως συγκεντρώνονται οι αποφάσεις, πως κοινωνικοποιούνται (εάν συνεχίσουμε τον παραλληλισμό με τον τρόπο που η ιδιωτική, ιδιαίτερη παραγωγή κοινωνικοποιείται) θα φτάσουμε στο ίδιο αποτέλεσμα.

Η εργατική δημοκρατία (αυτή η έννοια εμπεριέχει μία αντίφαση διότι η δημοκρατία σημαίνει την υποταγμένη και ταυτισμένη με το Κράτος κυριαρχία του λαού που δημιουργείται από τους πολίτες, κυριαρχία που αρνείται το προλεταριάτο ως τάξη και μετατρέπει σε σκλάβους που μεταχειρίζεται ως απλή “κοινωνιολογική κατηγορία” τους εκμεταλλευμένους “εργάτες” ή “εργαζόμενους”), η δημοκρατία των σοβιέτ, συμβουλίων, κομμούνων ή επιτροπών, οδηγεί ακριβώς στο ίδιο, δηλαδή όλα αυτά είναι απλά το άλλο πρόσωπο της ίδιας διαδικασίας, της κυριαρχίας της ανταλλακτικής αξίας: η δημοκρατία και η εμπορευματική κοινωνία είναι αδιαχώριστα ενωμένα.

Και αυτό όχι μόνο επειδή, όπως έχει ιστορικά επιβεβαιωθεί, η πλειοψηφία κυριαρχείται από αστικές ιδεολογίες (δες για παράδειγμα τα εργατικά και στρατιωτικά συμβούλια στην Γερμανία τον χειμώνα του 1918, ή στην Ρωσία όπου τα σοβιέτ εγκρίναν και εγγυήθηκαν, στα δημοκρατικά κογκρέσα, την αντεπαναστατική πολιτική των μπολσεβίκων), αλλά και επειδή ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός (άρνηση της οργανικότητας, της ενότητας απόφασης και δράσης) αντιστοιχεί ακριβώς στην ανεξαρτησία των παραγωγών και στους συνεταιρισμούς αυτών, στην αναγκαιότητα της μεσολάβησης, στην συγκρότηση μίας ολότητας στην βάση διαχωρισμένων στοιχείων, στην βάση του συμβιβασμού των αποφάσεων ανεξάρτητων παραγωγών. Έτσι η εργατική δημοκρατία που θα επιτευχθεί δεν θα είναι άλλο παρά η εμπορευματική κοινωνία, η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, η συνέχιση του καπιταλισμού με “σοσιαλιστικό” κάλυμμα!

Δεν αλλάζει τίποτα επειδή προσθέτουμε την λέξη “εργατική” μπροστά από τη δημοκρατία, όπως ακριβώς δεν μπορούμε να καταργήσουμε τα χαρτονομίσματα με διατάγματα (θεσπίσματα) και να πιστεύουμε ότι καταργήσαμε το χρήμα! Σε αυτή την περίπτωση, οποιοδήποτε άλλο εμπόρευμα θα αναλάβει τον ρόλο του γενικού ισοδύναμου και θα μετατραπεί σε μία “νέα” κοινότητα του χρήματος. Όσον αφορά τη δημοκρατία, οι δημοκράτες “εργάτες” θα εκπληρώσουν τις υπηρεσίες τους για τον καπιταλισμό: ως εργάτες θα παράγουν την υπεραξία για το κεφάλαιο και ως δημοκράτες θα καταλήξουν να εκλέγουν τους νέους διαχειριστές του κεφαλαίου.

Στην πραγματικότητα και εδώ πρόκειται για το ίδιο πράγμα, ότι η σοσιαλδημοκρατία, όσο κι αν ριζοσπαστικοποιηθεί, αδυνατεί να καταλάβει (διότι δεν της επιτίθεται) την ουσία του καπιταλισμού, και ψάχνει να τον κάνει πιο εργατικό, πιο δημοκρατικό, δηλαδή να τον διατηρήσει με μία εξαγνισμένη μορφή, να τον εξαγνίσει για να τον διατηρήσει.

Οι θεωρητικοί αυτού του ρεύματος αντιτίθενται στους αρχηγούς, δίχως να κατανοούν ότι η ίδια η εργατική δημοκρατία θα παράγει αρχηγούς. Θα υπάρχουν αρχηγοί και κατά την διάρκεια όλης της επαναστατικής φάσης και αν είναι πασιφανές ότι οι αρχηγοί του προλεταριάτου μπορούν να αντιπροσωπεύσουν τα ιστορικά του συμφέροντα (κομμουνιστικό κόμμα), μπορούν όμως και να αντιπροσωπεύσουν την αντεπανάσταση.

Ποια είναι η εγγύηση για τις συνελεύσεις, τις ελεύθερες εκλογές, της θέλησης της πλειοψηφίας των εργατών; Μόνο ένα πράγμα είναι σίγουρο: οι κυρίαρχες ιδέες και οι αρχηγοί θα ενδυναμώσουν την αντεπανάσταση και αυτό για διάφορους λόγους:

- Διότι κατά την διάρκεια όλης της επαναστατικής φάσης, οι κυρίαρχες ιδέες θα συνεχίσουν να είναι της αστικής τάξης.

- Διότι αυτό που κυριαρχεί σε αυτού του είδους τις εργατικές οργανώσεις είναι ο λαός και όχι ο Κομμουνισμός, είναι η κοινή γνώμη, το “πιο λογικό”, οι “δημοφιλής ηγέτες”, αυτοί που βγάζουν “ωραίους λόγους” στις συνελεύσεις.
- (Αυτή η αιτία εμπεριέχει τις προηγούμενες δύο). Διότι το Κεφάλαιο δεν είναι απλά κοινωνικές σχέσεις ή πράγμα (αντικείμενο), αλλά υποκείμενο, δρώσα δύναμη που συνεχίζει να ζει στα εμπορεύματα χάριν στην μεσολάβηση του, την δημοκρατία, και είναι ικανό να συνεχίζει να προσαρτίζει (συστρατεύει) για ηγέτες της κοινωνίας, τα πιο ικανά στοιχεία για την διαχείρισή του.

Συνοψίζοντας, η δημοκρατία, ως τρόπος ζωής του Κεφαλαίου, δεν μπορεί παρά να παράγει ηγέτες συστρατευμένους με το Κεφάλαιο και δεν μπορεί παρά να δίνει κατευθύνσεις για την ανασυγκρότηση/αναδιάρθρωσή του.

Το Κεφάλαιο ως υποκείμενο πρακτικά είναι κρυμμένο: οι άνθρωποι πιστεύουν ότι το ελέγχουν, ενώ στην πραγματικότητα είναι το Κεφάλαιο που ελέγχει τους ανθρώπους. Η δημοκρατία πάντα θεωρείτο ως ένας απλός μηχανισμός που θα εξυπηρετούσε την τάξη που θα την υιοθετούσε (αστική δημοκρατία – εργατική δημοκρατία). Στην πραγματικότητα είναι αδιαχώριστα συνυφασμένη με την διάλυση/άρνηση του προλεταριάτου ως τάξη (στην οποία συμπεριλαμβάνεται προφανώς η Κρατική τρομοκρατία, οι φυλακές και ο συμβιβασμός των συμφερόντων μεταξύ ανεξάρτητων πολιτών και ατόμων).

Και τέλος η δημοκρατία πάντα επιβεβαιώνεται ως η εμπορευματική κοινωνία (το γεγονός ότι την υιοθετούν οι εργάτες δεν αλλάζει τίποτε!), ως η ανταλλακτική αξία, ως μηχανισμός του Κεφαλαίου για την καλύτερη συστράτευση των διαχειριστών του που έχουν γίνει δημοφιλής, ειδικά στην περίπτωση που οι τελευταίοι είναι και εργάτες.

Αυτή η κριτική των πιο ριζοσπαστικών εκδοχών της αυτοδιαχείρισης πρέπει να είναι παρούσα σε όλες τις συζητήσεις που αφορούν την περίοδο μετάβασης και ειδικά στην ανάλυση της αντεπανάστασης στην Ρωσία. Θα δούμε ότι αντιμέτωπη με την μπολσεβίκικη πολιτική, η οποία δεν συνιστούσε μία επαναστατική εναλλακτική, όλες οι αντιπολιτευόμενες αστικές φράξιες ανασυντάχθηκαν για να κάνουν μία κριτική βάσει της ιδεολογίας της αυτοδιαχείρισης, με την αιτιολόγηση ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί η “εργατική δημοκρατία”. Η κριτική της αυτοδιαχείρισης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να διαχωριστούμε στο ζήτημα της κριτικής της πολιτικής των μπολσεβίκων, από μία κριτική εκ των δεξιών.

Ο πολιτικισμός ενάντια στην επανάσταση

Στην πιο ριζοσπαστική του έκφραση (λενινισμός), η πολιτικίστικη άποψη υιοθετεί κάποια στοιχεία της επαναστατικής κριτικής ενάντια στον ρεφορμισμό, τον πασιφισμό, την αυτοδιαχείριση, τον ιμμεντιατισμό, [immediatism, θα μπορούσε να μεταφραστεί ως αμεσοτισμός, πολιτική άποψη βάση της οποίας οι άμεσες και οι ιστορικές ανάγκες του προλεταριάτου είναι διαχωρισμένες]...ενόσω θεωρεί την επαναστατική βία, την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας, της αναγκαιότητας της εξέγερσης, της επαναστατικής τρομοκρατίας, της δικτατορίας του προλεταριάτου,...ύψιστης σημασίας.

Αλλά ακόμη και αυτή η πιο ριζοσπαστική εκδοχή δεν βάζει στο κοινωνικό της σχέδιο την καταστροφή του Κεφαλαίου, της μισθωτής εργασίας και του χρήματος. Περιορίζεται απλά να επαναλαμβάνει μαζί με τον Λένιν ότι αυτό που διαχωρίζει την επανάσταση από την μεταρρύθμιση είναι η αναγνώριση της

ύπαρξης της ταξικής πάλης και της ανάπτυξης αυτής ως την βίαιη επανάσταση και την δικτατορία του προλεταριάτου.

Με άλλα λόγια, η υπεράσπιση της επανάστασης σε ρήξη με την μεταρρύθμιση μένει περιορισμένη στην πολιτική πτυχή και οτιδήποτε αφορά την κοινωνική επανάσταση αδειάζει από περιεχόμενο (παρά την ορολογία που χρησιμοποιείται για παράδειγμα από τον Κάουτσκι). Στην πραγματικότητα, αυτό το ρεύμα παραμένει βαθιά ρεφορμιστικό: δεν επιτίθεται στην τάξη πραγμάτων της κεφαλαιακής παραγωγής, παραμένει θιασώτης μίας σειράς οικονομικών μεταρρυθμίσεων όπως εθνικοποίηση/κρατικοποίηση, αναδιανομή των εισοδημάτων, κτλ.

Η αντίληψη για την δικτατορία του προλεταριάτου δεν κατανοείται στην ολότητά της, ως κοινωνική δικτατορία μίας τάξης που οργανώνεται ενάντια στα κριτήρια αξιοποίησης και ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του Κεφαλαίου, αλλά ως δικτατορία του τάδε ή δεύνα “πολιτικού κόμματος”, που αυτό-ορίζεται ως το κόμμα του προλεταριάτου.

Στην πραγματικότητα, το ζήτημα της διάλυσης των “άλλων πτυχών” και της εστίασης στην “πολιτική” δεν είναι το μόνο. Το πιο σημαντικό είναι εφόσον στην πρακτική και στην ιδεολογία του πολιτικισμού η επανάσταση περιορίζεται στην πολιτική της πτυχή, και εφόσον η ρήξη ανάμεσα στον ρεφορμισμό και την επανάσταση περιορίζεται στον προφορικό τονισμό της αναγκαιότητας της δικτατορίας του προλεταριάτου και της εργατικής τρομοκρατίας, κάθε αίσθηση της **ολότητας** της δικτατορίας του Κεφαλαίου χάνεται και μαζί με αυτό και η ολότητα και η αναγκαιότητα της οργανικά οργανωμένης δικτατορίας του κομμουνισμού. Έτσι, ο πολιτικισμός παράγει ξανά την παλιά αστική οπτική, η οποία διαιρεί την πραγματικότητα σε ξεχωριστές και ανεξάρτητες μεταξύ τους σφαίρες, σε αντίθεση με τα στοιχεία της διαλεκτικής της πραγματικότητας, τα οποία φανέρωσε το επαναστατικό έργο του Μαρξ και αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά του αποτελέσματα.⁸

Ο Κάουτσκι, ο Λένιν και οι επίγονοί τους είναι ανίκανοι να καταλάβουν ότι η προλεταριακή επανάσταση είναι μία κοινωνική επανάσταση, δηλαδή ολική επανάσταση, ουσιαστικά διαφορετική από όλες που έχουν προϋπάρξει. Πάνω στην βάση του μοντέλου της “Γαλλικής επανάστασης” (η οποία είχε ως αποτέλεσμα την επιβεβαίωση της πολιτικής επιρροής μίας φράξιας της αστικής τάξης, που στην πράξη λόγω της οικονομικής της θέσης έλεγχε ήδη την κοινωνία, εις βάρος μίας άλλης, και σε καμία περίπτωση την επαναστατική καταστροφή ενός τρόπου παραγωγής), περιορίζουν την προλεταριακή επανάσταση σε μία αλλαγή στην “πολιτική” σφαίρα.

Μάλλον εξαιτίας αυτού του γεγονότος, διάφορες φράξιες της αστικής τάξης, στις μάχες τους μεταξύ τους (ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι), διάλεξαν ως “θεωρητικούς” τούς, τους Λένιν, Στάλιν, Τρότσκι. Από την μία το βασικό περίγραμμα του λενινισμού είναι πλήρως συμβατό με μία “επαναστατική” μεταρρύθμιση (την οποία ο λενινισμός αντιλαμβάνεται ως μία πολιτική αλλαγή που πρέπει να επιτευχθεί δια της τρομοκρατίας δηλαδή δια της βίας). Από την άλλη αυτό το σχήμα μπορεί να βαφτεί με τον χρωματισμό του “εργατικού” για να κινητοποιήσει τους εργάτες για την “επανάσταση” και μετά να τους κάνει να δουλέψουν σκληρότερα από ποτέ για την εθνική ανασυγκρότηση. Γι’ αυτό οι μεγαλύτεροι ηγέτες τέτοιων καπιταλιστικών δυνάμεων (από τον Μάο Τσε Τούνγκ ως τον Χο Τσι Μίνγκ και από τον Φιντέλ Κάστρο ως τον Ένβερ Χότζα) δεν χρειάστηκε να αλλάξουν ούτε μία γραμμή του βασικού περιγράμματος του πολιτικιστικού ρεφορμισμού. Φυσικά και ήταν “επαναστάτες” εφόσον

⁸ Ανάμεσα σε άλλα και το γεγονός ότι ο τρόπος παραγωγής καθορίζει τον τρόπο διανομής· το ότι το δίκαιο (όπως κάθε ιδεολογία) είναι ο τυπικός εκπρόσωπος των οικονομικών συνθηκών· το ότι η πολιτική παρά το ότι απολαμβάνει κάποια σχετική αυτονομία, στην τελική καθορίζεται από την οικονομία.

όπως και ο Ροβεσπιέρος, ο Λένιν, ο Στάλιν και ο Τρότσκι έκοβαν κεφάλια και καλούσαν για πολύ δουλειά για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων!

Οι πολιτικιστές θεωρούν την οικονομία ως μία ξεχωριστή σφαίρα όσο “επαναστάτες” κι αν είναι στην “πολιτική”. Δεν είναι μόνο ρεφορμιστές (αντεπαναστάτες) κοινωνικο-οικονομικά (δεν επιτίθονται στο Κεφάλαιο αλλά στην νομικό-κρατική του συγκεντρωποίηση), αλλά και πιο ειδικά διότι επιτρέπουν να μπει από το παράθυρο αυτό που πετάζανε έξω από την μπροστινή πόρτα: την αυτοδιαχείριση.

Όλοι οι λενινιστές είναι υποστηρικτές του εργατικού ελέγχου (ως ένας λογιστικός, διοικητικός έλεγχος) της καπιταλιστικής παραγωγής.

Η μη-κατανόηση της ολότητας (ή μάλλον της ολικής αντίθεσης της δικτατορίας του Κεφαλαίου και της δικτατορίας ενάντια στο Κεφάλαιο) μεσουρανάει όταν ανακοινώνουν ότι η προλεταριακή επανάσταση επιτεύχθηκε από την πολιτική σκοπιά. Όταν λένε ότι η προλεταριακή δικτατορία υπάρχει ενώ κοινωνικά η εργασία δεν έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση και το ποσοστό του κέρδους συνεχίζει να κατευθύνει όλη την οικονομία, (δηλαδή η αποτελεσματική δικτατορία της ανταλλακτικής αξίας ενάντια στην αξία χρήσης παραμένει σε κάθε επίπεδο).⁹

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι αυτή η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη υπήρχε και πριν τον Μαρξ και ότι είχε απορριφτεί πλήρως από αυτόν. Για τον Μαρξ, η δικτατορία του προλεταριάτου δεν ξεκινάει με μία κυβερνητική, πολιτική αλλαγή, αλλά από μία κοινωνική δικτατορία όπου ο κάθε παραγωγός λαμβάνει ένα ποσό από τον κοινωνικό πλούτο ίσο με αυτόν που προσφέρει η εργασία του (δες την κριτική του Μαρξ στο πιο σημαντικό πρόγραμμα της Γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας “Κριτική του προγράμματος της Γκόττα”). Δεν συμφωνούμε με το δεύτερο μέρος αυτής της διατύπωσης, διότι από μία κομμουνιστική οπτική, τίποτε δεν δικαιολογεί μία φάση στην επαναστατική διαδικασία όπου το κριτήριο της διανομής θα είναι η εργασία. Αλλά, σε αντίθεση με αυτό που λέει ο Λένιν και οι επίγονοί του, υπάρχει ένα καθοριστικό στοιχείο στην τοποθέτηση του Μαρξ: είναι το αναγκαστικά κοινωνικό περιεχόμενο της δικτατορίας και της επανάστασης.

Δεν υπάρχει κανένα νόημα – ούτε για τον Μαρξ και ούτε για εμάς – να μιλάμε για την δικτατορία του προλεταριάτου εάν η παραγωγή συνεχίζει να καθορίζεται από τον νόμο της αξίας. Η δικτατορία του προλεταριάτου αρχίζει ακριβώς με τον δεσποτισμό ενάντια στην αξία, όταν η κοινωνία στην πράξη κατευθύνεται όχι για το Κεφάλαιο αλλά ενάντια του.

Συνεπώς η άποψη ότι αυτό που διαφοροποιεί την επανάσταση από τον ρεφορμισμό είναι η βίαιη εξέγερση, η επαναστατική τρομοκρατία,...είναι απολύτως σφαλμένη. Η βία είναι απαραίτητη προϋπόθεση αλλά όχι επαρκής. Το Κεφάλαιο έχει – και θα – μεταρρυθμιστεί στην βάση της βίας και της “επαναστατικής” τρομοκρατίας.

Είναι ξεκάθαρο ότι το να μιλάμε για προλεταριακή εξέγερση δίχως την επαναστατική βία, δίχως την δικτατορία του προλεταριάτου οργανωμένη ως κομμουνιστικό κόμμα, δίχως επαναστατική τρομοκρατία ενάντια σε όλη την οργανωμένη αντεπανάσταση είναι ή ένα σύμπτωμα ηλιθιότητας ή κυνισμού. Πρέπει να τονίζουμε πάντα, και πιο πολύ σήμερα στην περίοδο της αντεπανάστατικής ήττας

⁹ Οι επίγονοι του Λένιν έχουν πάει αυτή την μη-κατανόηση ακόμη πιο μακριά. Έτσι για τον Τρότσκι, ένα εργατικό Κράτος μπορεί να υπάρχει και εκεί όπου η κοινωνία είναι οργανωμένη σε κατεύθυνση αντίθετη με τα εργατικά συμφέροντα, ένας σοσιαλιστικός τρόπος παραγωγής μπορεί να συνυπάρχει με έναν αστικό τρόπο διανομής, και σοσιαλιστικές σχέσεις παραγωγής μπορεί να καθορίζουν ένα αστικό δίκαιο...

που είμαστε, όπου η κυρίαρχη ιδεολογία μας σπρώχνει σε μία δεξιά, αντεπαναστατική κριτική του λενινισμού: άρνηση της αναγκαιότητας της προλεταριακής εξέγερσης, άρνηση της αναγκαιότητας της κόκκινης τρομοκρατίας, άρνηση της αναγκαιότητας της Κομματικής δικτατορίας...

Αλλά για να διαφοροποιήσουμε ξεκάθαρα την επανάσταση από τον ρεφορμισμό είναι αναγκαίο να θεωρήσουμε, όπως ο Μαρξ, την κοινωνική επανάσταση ως το κεντρικό ζήτημα, δηλαδή την ολική καταστροφή της κοινωνίας του Κεφαλαίου, την κατάργηση της μισθωτής εργασίας, της ατομικής ιδιοκτησίας... Αυτό πραγματικά διαφοροποιεί την επανάσταση από τον ρεφορμισμό.

Η εξέγερση, η δικτατορία, η βία, η τρομοκρατία, ...είναι μόνο μέσα τα οποία το προλεταριάτο είναι αναγκασμένο να χρησιμοποιήσει και ως τέτοια δεν περιέχουν κανένα ιδιαίτερο κοινωνικό χαρακτηριστικό. Είναι επαναστατικά ή αντεπαναστατικά σύμφωνα με το κοινωνικό σχέδιο που αντικειμενικά υποστηρίζουν – ανεξάρτητα από την θέληση ή τις διακηρύξεις των εφαρμοστών τους. Επομένως είναι ανόητο να αναθέτουμε στην βία, στην τρομοκρατία, στην δικτατορία μία εγγενή αρετή όπως επαναστατική καθεαυτό, ή να υποθέσουμε ότι είναι αντεπαναστατική εκ φύσεως. Δυστυχώς, μέχρι και σήμερα αυτή είναι μία κλασική πόλωση που κατάφερε η αστική τάξη να διατηρήσει εντός του προλεταριάτου και να το διαιρέσει.

Δικτατορία του προλεταριάτου και η καταστροφή του αστικού Κράτους

Το προλεταριάτο δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας και με την απαλλοτρίωση του αστικού Κράτους ώστε να το χρησιμοποιήσει για λογαριασμό του (κάτι που είναι αδύνατο!). Το προλεταριάτο θα καταφέρει να υλοποιήσει το επαναστατικό κοινωνικό του σχέδιο μόνο με την πλήρη καταστροφή του αστικού Κράτους. Η δικτατορία του προλεταριάτου δεν σημαίνει την κατάκτηση του αστικού Κράτους από τους εργάτες ή από ένα εργατικό κόμμα, αλλά την αποτελεσματική **άρνηση** του αστικού Κράτους.

Όπως και όλες τις κεντρικές πτυχές του επαναστατικού προγράμματος, έτσι και την επαναστατική τοποθέτηση γύρω από το ζήτημα του αστικού Κράτους, η σοσιαλδημοκρατία έπρεπε να την νοθεύσει. Θα κατονομάσει ως ουτοπιστές τους υποστηρικτές μίας επίθεσης ενάντια στο οα□ΚΚΚι Κ

Φυσικά, γι' αυτό τον λόγο τον χαρακτήρισαν ως αναρχικό. Όπως οι σταλινικοί, οι “σοσιαλιστές”, και οι τροτσκιστές θεωρούσαν ως αναρχικούς αυτούς που ενδυνάμωσαν αυτό το κεντρικό ζήτημα του κομμουνιστικού προγράμματος: την καταστροφή του αστικού Κράτους. Σύμφωνα με την σοσιαλδημοκρατία το Κράτος δεν πρέπει να καταστραφεί, αλλά πρέπει να καταληφθεί, να χρησιμοποιηθεί προς όφελός της και έτσι σταδιακά αυτό θα εξαφανιζόταν.

Ο Λένιν επιβεβαιώνει αυτή τη σταθερή θέση των κομμουνιστών στο “Κράτος και Επανάσταση” (ακόμη και πιο ξεκάθαρα από τον Μαρξ και τον Ένγκελς): το αστικό Κράτος δεν σβήνει (εξαφανίζεται), είναι αναγκαίο να το καταστρέψουμε· το μόνο Κράτος που θα σβήσει μόνο του είναι αυτό της δικτατορίας του προλεταριάτου. Κατά την διάρκεια του επαναστατικού ρεύματος του 1917-1923 η τοποθέτηση “χωρίς την καταστροφή του αστικού Κράτους, δεν υπάρχει επανάσταση” ήταν κρίσιμη (και θα είναι και στο μέλλον).

Αυτή η προγραμματική επιβεβαίωση ήταν αποφασιστική για την αυτονομία του προλεταριάτου της εποχής και αποτελεί μία βασική συνεισφορά του Λένιν. Αλλά ο Λένιν δεν ήταν συνεπής (ειδικά μετά τον Οκτώβρη του 1917) με αυτή την βασική θέση και όλοι οι επίγονοί του βιάστηκαν να ξεχάσουν ότι το αστικό Κράτος πρέπει αναγκαστικά να καταστραφεί.

Στην κριτική μας για τον λενινισμό και γενικότερα για τις σοσιαλδημοκρατικές αντιλήψεις, θα ήταν προκατάληψη να μην τονίσουμε αυτή την διστακτική ρήξη του Λένιν με τις δικές του πολιτίστικες και σοσιαλδημοκρατικές απόψεις. Όμως, θα ήταν εξίσου προκατάληψη να παραλείπαμε να πούμε ότι ακόμη και σε αυτό το έργο του (Κράτος και Επανάσταση), μάλλον και το πιο ριζοσπαστικό του έργο, ο Λένιν παραμένει εγκλωβισμένος στην σοσιαλδημοκρατική οπτική.

Όντως, ακόμη κι αν διακηρύσσει την καταστροφή του αστικού Κράτους, συνεχίζει να το αντιλαμβάνεται ως ένα **εργαλείο** στην υπηρεσία μίας τάξης, **και όχι ως την οργανική έκφραση των σχέσεων παραγωγής και της ζωής μίας τάξης (ως οργάνωση μίας τάξης σε κυρίαρχη τάξη).**

Με άλλα λόγια η ρήξη μειώνεται στην “πολιτική” διότι η δικτατορία του προλεταριάτου δεν κατανοείται ως δικτατορία που κατευθύνεται ενάντια στον νόμο της αξίας και την μισθωτή εργασία, αλλά ως απλή πολιτική δικτατορία· και επιπλέον η αντίληψη του Κράτους ως εργαλείου παραμένει, κάτι που υποδηλώνει την δυνατότητα εκτροπής της πολιτικής του προς άλλη κατεύθυνση.

Εάν το Κράτος ήταν ένα εργαλείο όπως μία καραμπίνα ή ένα σφυρί, οποιοσδήποτε θα μπορούσε να το πάρει και να τα χρησιμοποιήσει προς συμφέρον του.¹⁰ Αυτή η θέση για το Κράτος ως εργαλείο, με την οποία ο Λένιν ποτέ δεν ήρθε σε ρήξη, ακόμη και στο “Κράτος και Επανάσταση” θα υποστηριχθεί ανοικτά από τους μπολσεβίκους με το που μπήκανε στο Κρεμλίνο και θα διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο για την μετατροπή τους σε πράκτορες του Κεφαλαίου.

Το Κράτος δεν είναι απλά ένα εργαλείο, αλλά η δόμηση σε οργανωμένες δυνάμεις για την αναπαραγωγή της κοινωνίας. Το Κράτος του Κεφαλαίου δεν είναι παρά το Κεφάλαιο οργανωμένο σε Κράτος: καμία πολιτική δικτατορία δεν μπορεί να το καταστρέψει.

¹⁰ Ακόμη και τα εργαλεία όπως το σφυρί καθορίζονται κοινωνικά και δεν είναι ουδέτερα αλλά αυτή η συζήτηση προσπερνάει τον σκοπό αυτού του κειμένου (κριτική της σοσιαλδημοκρατίας). Αυτή ποτέ δεν κατάλαβε ότι οι υπάρχουσες παραγωγικές δυνάμεις **ανήκουν στο Κεφάλαιο** και ακόμη κι αν αποτελούν μία βάση για την επανάσταση (π.χ. για την γρήγορη μείωση της εργασίμης εβδομάδας), στην τελική θα πρέπει να αντικατασταθούν από άλλα που θα έχουν σχεδιαστεί για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και όχι για την αξιοποίηση του Κεφαλαίου.

Το αστικό Κράτος δεν μπορεί να καταστραφεί πολιτικά. Ακόμη κι αν η δικτατορία ήταν πραγματικά μία ολική δικτατορία ενάντια σε όλα τα ιδρύματα και όλους τους διαχειριστές του Κεφαλαίου (κάτι που οι μπολσεβίκοι δεν είχαν ούτε το θάρρος αλλά ούτε την προοπτική να καταφέρουν) το Κράτος (για όσο ο νόμος της αξίας που κυβερνάει την κοινωνία δεν καταστρεφόταν) θα συνέχιζε να υπάρχει ως ένα Κράτος που αναπαράγει το Κεφάλαιο, ανεξάρτητα από αυτούς που θα προσποιούνταν ότι το κατευθύνουν.

Για να καταστρέψουμε το Κράτος του Κεφαλαίου, πρέπει να καταστρέψουμε το Κεφάλαιο, δηλαδή την βάση από την οποία προέρχεται. Αυτό το θεμέλιο του κομμουνισμού κινήματος δεν κατανοήθηκε από κανένα σοσιαλδημοκράτη και κανένα μπολσεβίκο. Το να μιλάμε για δικτατορία του προλεταριάτου, για καταστροφή του αστικού Κράτους δίχως την δικτατορία ενάντια στον νόμο της αξίας είναι άνευ σημασίας.

Δίχως την κοινωνική πρακτική της δικτατορίας του προλεταριάτου, δίχως δικτατορία ενάντια στο Κεφάλαιο, το καπιταλιστικό Κράτος δεν θα σταματήσει να αναπαράγεται, ξέχωρα από την θέληση των ανθρώπων που θα ήταν στην κεφαλή του (όπως οι μπολσεβίκοι από το 1917).

Ενάντια στον ουτοπισμό

Διαβάζοντας την κριτική μας για την σοσιαλδημοκρατική οπτική της μετάβασης στον σοσιαλισμό, πολύ θα έλπιζαν να βρουν μία μαγική, θετική συνταγή, μετατροπής για τον σοσιαλισμό και γιατί όχι και μία περιγραφή του τρόπου που φανταζόμαστε την μελλοντική κοινωνία. Η σοσιαλδημοκρατική αυτοάμυνα και ειδικά αυτοί που δεν θέλουν να επιτεθούν στην ολότητα του Κεφαλαίου συμμετέχοντας σε ένα προλεταριακό αγώνα, δεν θα διστάσουν να μας αποκαλέσουν ουτοπιστές, ιδεαλιστές διότι δεν έχουμε τίποτε “συγκεκριμένο να προτείνουμε”. Ακριβώς αντιθέτως εμείς προτείνουμε και αγωνιζόμαστε για τον ολικό κομμουνιστικό αγώνα και όχι για κάποια ουτοπία που εξυπηρετεί την δικαιολόγηση της έλλειψης του πρακτικού αγώνα.

Είναι ακριβώς επειδή απορρίπτουμε τον ιδεαλισμό, τον ουτοπισμό (που για άλλη μία φορά επανέρχεται στην μόδα λόγω της αποσύνθεσης της αστικής κοινωνίας) που δεν έχουμε καμία συνταγή, ούτε κανένα προδικασμένο καλούπι στο οποίο θα θέλαμε να σουλουπώσουμε την μελλοντική κοινωνία.

Αλλά σήμερα, ακόμη πιο πολύ από ότι πριν από ένα αιώνα, ξέρουμε ακριβώς πως δεν θα είναι η μελλοντική κοινωνία. Ξέρουμε ακριβώς ότι πρέπει να αρνηθούμε επαναστατικά όλη την υπάρχουσα κοινωνία, καταργώντας την ατομική ιδιοκτησία, την μισθωτή εργασία, το Κεφάλαιο, το Κράτος, την οικογένεια, την θρησκεία, ... το οποίο σημαίνει, σήμερα και χθες, να δράσουμε πραγματικά, σημαίνει την πρακτική αντίθεση (το οποίο σημαίνει και θεωρητική) σε όλες της μορφές διαίωσης και μεταρρύθμισης της υπάρχουσας κοινωνίας (που συμπεριλαμβάνει και την αντίθεση σε όλες τις εσφαλμένες απόψεις για την μετάβαση).

Αυτοί που παριστάνουν ότι αυτό δεν είναι μία ξεκάθαρη προοπτική για το μέλλον, ότι αυτό δεν είναι ο ορισμός ενός κοινωνικού σχεδίου, δεν καταλαβαίνουν τίποτε από τον διαλεκτικό και ιστορικό υλισμό. Η άρνηση είναι ένας ορισμός, ο μόνος υλιστικός ορισμός που ήδη υπάρχει ως αναπόφευκτη άρνηση της υπάρχουσας κοινωνίας.

Η διαφορά ανάμεσα στον ουτοπισμό και τον επαναστατικό κομμουνισμό δεν είναι ότι ο πρώτος ορίζει ενώ ο δεύτερος όχι· αλλά το ότι ενώ ο πρώτος ορίζει μέσα από ένα σωρό επιθυμίες και ηθικές αντιλήψεις, ο δεύτερος ορίζει μέσα από την κατάργηση στην πράξη της σημερινής κοινωνίας.

Η κομμουνιστική αντίληψη για την μετάβαση αναδύεται από την θεωρητικο-πρακτική κριτική όλης της υπάρχουσας κοινωνίας και όλων των εσφαλμένων αντιλήψεων μετάβασης προς τον σοσιαλισμό, που επιτεύχθηκε από το προλεταριάτο οργανωμένο ως κόμμα. Η ιστορική, πραγματική μετάβαση από τον Καπιταλισμό στον Κομμουνισμό θα είναι πάνω απ' όλα μία δρώσα, οργανωμένη και κάθε φορά όλο και πιο συνειδητή άρνηση του Κεφαλαίου και όλων των προσαρμογών του στην προσπάθειά του να διαιωνιστεί (μεταρρυθμίσεις).

Στις ιστορικές μάχες του παρελθόντος, το επαναστατικό πρόγραμμα εκφραζόταν ως μία συνεκτική σειρά αρνήσεων (δικτατορία του προλεταριάτου για την κατάργηση της μισθωτής εργασίας, του χρήματος, της δημοκρατίας,...), ως μία κριτική των εσφαλμένων αντιλήψεων για την μετάβαση (αστικές πρακτικές διαδικασίες για την ισχυροποίηση των δυνάμεων του Κεφαλαίου και την διασφάλιση της συνέχισης του καπιταλισμού) και οι ιδεολογικές αντιλήψεις που συνδέονται με αυτές τις αστικές διαδικασίες, κάποιες από τις οποίες σχετίζονται με τα ονόματα των Προυντόν, Λασσάλ, Μπερστάιν, Κάουτσκι, Λένιν, Τρότσκι, Στάλιν, Μάο Τσε Τούνγκ, Χο Τσι Μίνγκ, Φιντέλ Κάστρο κ.α.

Αυτό είναι το πλαίσιο εντός του οποίου τοποθετείται η κριτική μας για την σοσιαλδημοκρατική αντίληψη μετάβασης στον σοσιαλισμό και ως μέρος της και το “Ρώσικο ζήτημα” (ή πιο γενικά για την ψηλότερη περίοδο επανάστασης και αντεπανάστασης μέχρι σήμερα στην ιστορία). Ως τέτοια αποτελεί κληρονομιά του προλεταριάτου και του κόμματός του στον αγώνα του να συγκροτηθεί ως τάξη για να καταργήσει την αστική κοινωνία.

Η σοσιαλδημοκρατία και το ρώσικο ζήτημα

Ποτέ, σε κανένα μέρος του κόσμου δεν είχε η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη για την μετάβαση στον σοσιαλισμό τόσο βάρος όσο στην Ρωσία μετά το 1917, διότι εδώ συνέβη για πρώτη φορά το γεγονός ότι ένα κόμμα της σοσιαλδημοκρατίας είχε υπό τον έλεγχό του, καθόριζε και κυβερνούσε (σχεδόν μόνο του παρά την ισορροπία δυνάμεων και των κοινωνικών αντιθέσεων) την οικονομία και την κοινωνική πολιτική μίας ολόκληρης χώρας. Πρέπει να τονίσουμε την σημασία αυτών των κεντρικών αποφάσεων που καθοδηγούνται από την αντίληψη της οποίας κριτικάραμε τα θεμέλια.

Οι μπολσεβίκοι εφάρμοσαν αυστηρά μία πολιτική εθνικής καπιταλιστικής ανάπτυξης και αυτό όχι μόνο λόγω μίας έμμεσης και αναπόφευκτης συνέπειας της σοσιαλδημοκρατικής αντίληψης, αλλά ειδικά επειδή στην ρώσικη περίπτωση, η διεθνής σοσιαλδημοκρατία υπερασπίστηκε ανοικτά αυτό το σχέδιο/μοντέλο υπεράσπισης και ανάπτυξης του Κεφαλαίου ως την μόνη εναλλακτική.

Όντως, η ιδεολογικοποίηση του καπιταλισμού που επιτεύχθηκε από την σοσιαλδημοκρατία σε συμφωνία με την γενική οπτική της, επηρέασε πολλούς και τους απότρεψε από το να αναγνωρίσουν τον ήδη υπαρκτό καπιταλισμό στην Ρωσία, ιδιαίτερα όταν αυτός ο καπιταλισμός παρουσιάζονταν με την πιο βάρβαρη και “μη-πολιτισμένη” μορφή του: απόλυτη, ακραία μιζέρια στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής, γενικευμένος δεσποτισμός του τσαρικού κράτους, κ.α.

Στην μιζέρια του Ρώσικου προλεταριάτου, η σοσιαλδημοκρατία έβλεπε μόνο μιζέρια, τους φτωχούς, την μεγάλη μάζα των “αγροτών” και όχι ότι μέσα εκεί υπάρχουν και οι σπόροι της επαναστατικής προλεταριακής ανατροπής.

Η διεθνής σοσιαλδημοκρατία (μαζί και της Ρωσίας) λόγω της ελλειπής ρήξης της με τον καπιταλισμό δεν κατανόησε το διεθνές κοινωνικό σχέδιο της επανάστασης, της οποίας τα προειδοποιητικά σημάδια ήταν ορατά στην Ρωσία από την αρχή του 20ου αιώνα αλλά ούτε και το υποκείμενό της, την δρώσα δύναμή της. Για την σοσιαλδημοκρατία, η προλεταριακή επανάσταση και ο σοσιαλισμός στην Ρωσία δεν είχαν κανένα νόημα διότι ήταν εν ευθέτω χρόνο (κι ας μην μιλήσουμε για το γεγονός ότι ο “σοσιαλισμός” της σοσιαλδημοκρατίας είναι αστικός, δηλαδή μία απλή μεταρρύθμιση και επέκταση του Κεφαλαίου). Αντιθέτως διατυμπάνιζε ότι αυτό που ήταν επίκαιρο ήταν η αστική επανάσταση, τα δημοκρατικο-αστικά καθήκοντα.

Ακόμη χειρότερα, η Ρωσία λογαριαζόταν ως η κατ’ εξοχήν βάρβαρη χώρα, ο εχθρός νούμερο ένα της προόδου και του πολιτισμού. Να γιατί στις ενδοκαπιταλιστικές αντιθέσεις, η σοσιαλδημοκρατία ήταν χωρίς δισταγμό στο πλευρό των Ευρωπαϊκών καπιταλιστικών δυνάμεων. Αυτό αποτελεί ένα βασικό στοιχείο για την ερμηνεία της αντεπανάστασης που έχει ολοκληρωτικά εκλείψει από τον μύθο της προδοσίας του 1914.¹¹

Αυτός είναι ο λόγος που όλη η διεθνής και Ρώσικη σοσιαλδημοκρατία υιοθέτησε με τόση ευκολία την ντεφιτιστική θέση για την Ρώσικη πλευρά (ο τσαρισμός θεωρήθηκε από όλους, και τους μπολσεβίκους και τους μενσεβίκους, ως ένα εμπόδιο για τον καπιταλισμό που πρότειναν) και με τον ίδιο τρόπο δικαιολόγησαν (εκτός από οριακές περιπτώσεις όπως της Λούξεμπουργκ, του Γιόγκιτσεβιτς,...) κάθε καπιταλιστικό εθνικό αγώνα ενάντια στον τσαρισμό στο όνομα του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης (στηριζόμενοι στα κείμενα του Μαρξ και του Ένγκελς).¹²

Η θέση βάση της οποίας ο προοδευτισμός του Γερμανικού κεφαλαίου αποτελούσε αντίθεση στην Ρώσικη βαρβαρότητα, ανήκε ήδη πριν το 1917, από τις αρχές του 20ου αιώνα, στην θεωρητικο-πρακτική τοποθέτηση της σοσιαλδημοκρατίας, και μετά το 1917 συνέχιζε να έχει ένα βασικό ρόλο στην εθνική πολιτική που αντιπροσώπευαν και εφαρμόζαν οι μπολσεβίκοι (το μοντέλο των μπολσεβίκων ήταν ο γερμανικός καπιταλισμός) αλλά και στη διεθνή (οι συμφωνίες του Μπρετ-Λιτόβσκι και του Ραπάλλο).

Πάνω απ’ όλα, η σοσιαλδημοκρατία – σε αρμονία με το γενικό της πρόγραμμα – ξετύλιξε ως τα άκρα την λογική της αντίληψής της για την εθνική (και όχι παγκόσμια) ανάπτυξη του καπιταλισμού. Βάση αυτής, αφενός η επανάσταση του προλεταριάτου πρέπει να επιτευχθεί από χώρα σε χώρα· αφετέρου, θεωρώντας ότι η προλεταριακή επανάσταση εξαρτάται από την αντίθεση των παραγωγικών δυνάμεων

¹¹ Ο μύθος για την “προδοσία” του 1914 αφήνει εκτός προσοχής την έμμεση ή άμεση υποστήριξη που έδινε η σοσιαλδημοκρατία – από την αρχή της – στην εθνική-ιμπεριαλιστική πολιτική, δηλαδή όχι μόνο από το 1914.

¹² Γνωρίζουμε ότι ο Μαρξ και ο Ένγκελς υποστήριξαν σε αυτό το θέμα μία εθνικιστική αστική τοποθέτηση: τον εξοπλισμό και τον πόλεμο των Ρώσων. Ο Ένγκελς θα καταλήξει να προτείνει ανοικτά την “πατριωτική” θέση που υιοθετήθηκε από την σοσιαλδημοκρατία το 1914.

“Το 1891, όταν το ξέσπασμα της σύγκρουσης ανάμεσα στην Γερμανία από τη μία, και την Ρωσία και την Γαλλία από την άλλη, φαίνεται επικείμενη, ο Ένγκελς διαβεβαιώνει στον Μπέμπελ και σε άλλους σοσιαλιστές ηγέτες ότι εάν η Γερμανία δεχτεί επίθεση “όλα τα μέσα για την υπεράσπισή της είναι καλά”: πρέπει να “σταθούν ενάντια στους Ρώσους και τους συμμάχους τους, όποιο κι αν είναι αυτοί”. Κατά τον Ένγκελς θα μπορούσε να συμβεί σε αυτή την περίπτωση “να είμαστε το μοναδικό αληθινό και φιλοπόλεμο κόμμα.” (Πέντρο Σκάρον, στο “Η εισαγωγή στους Μαρξ και Ένγκελς” – Υλικό για την ιστορία της Λατινικής Αμερικής)

με τις παραγωγικές σχέσεις σε κάθε χώρα, ήταν επομένως λογικό το να μην περιμένουμε την επανάσταση εκεί όπου οι παραγωγικές δυνάμεις ήταν “λιγότερο αναπτυγμένες” και ότι η προλεταριακή επανάσταση είναι το αποτέλεσμα αυτής της μηχανικής ανάπτυξης. (Εδώ ας μην ξεχνάμε ότι η σοσιαλδημοκρατία στην πραγματικότητα, ποτέ και πουθενά δεν επιμελήθηκε μίας προλεταριακής επανάστασης – και όπως δείξαμε πιο πάνω, ακόμη και η “βίαιη επανάσταση” που μηρυκάζει η ακροαριστερή σοσιαλδημοκρατία δεν είναι τίποτε άλλο παρά η κυβερνητική αλλαγή εξουσίας και ο τρόπος που κατανοούν την προλεταριακή επανάσταση είναι ως μερικές μεταρρυθμίσεις όπως κρατικοποιήσεις, αναδιανομές κτλ., ενόσω το δήθεν επαναστατικό πρόγραμμα των “αναρχικών” συναδέλφων τους τελειώνει στην “α-κρατική”, αυτοδιαχειριζόμενη ανταλλαγή μεταξύ των παραγωγικών ομάδων, αντιδραστική και αστικο-σοσιαλιστική ουτοπία). Επομένως, η επανάσταση μπορούσε να επιτευχθεί μόνο από χώρα σε χώρα, ξεκινώντας από την προηγμένη Γερμανία και φτάνοντας στην υπο-ανάπτυκτη Ρωσία.

Εάν στην Γερμανία ή στην Αγγλία η επανάσταση δεν είχε ολοκληρωθεί, τότε δεν θα είχε κανένα νόημα να επιτευχθεί στην Ρωσία, και μία τέτοια προσπάθεια θα ισοδυναμούσε με τυχodiωκτισμό, αναρχισμό, κτλ. Η ικανοποίηση της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας για την ψευτο-επανάσταση του Φεβρουαρίου του 1917¹³, η υποστήριξή της στην προσωρινή κυβέρνηση και η “ειρηνιστική” ιμπεριαλιστική πολιτική της (μέχρι που έφτασε ο Λένιν με τις Θέσεις του Απρίλη), μας αποδεικνύουν ως πιο σημείο ήταν κυρίαρχη αυτή η αντίληψη. Αυτό είναι ακόμη πιο ξεκάθαρο από το γεγονός ότι βάση αυτού του ιδεώδες (ότι πρέπει να περιμένουμε την επανάσταση στην Γερμανία), μία σημαντική φράξια του μπολσεβίκικου κόμματος αντιτέθηκε στην εξέγερση (οι “παλιοί μπολσεβίκοι” που υποστήριζαν τις ανάλλακτες θέσεις των μπολσεβίκων, ιδιαίτερα υπό την καθοδήγηση των Καμανέβ και Ζινοβιέβ), την πρόδωσε και την σαμπόταρε. Τις μέρες που ακολούθησαν την νίκη της εξέγερσης, αυτή η φράξια πρότεινε την εγκατάλειψη αυτής της “τυχodiωκτικής επιχείρησης” και την προσπάθεια σχηματισμού μίας κυβέρνησης με την ενότητα όλων των κομμάτων.

Η πραγματική σημασία του προλεταριακού κινήματος στην Ρωσία έθεσε πολλές φορές υπό αμφισβήτηση αυτή την αντιδραστική θεωρία και από την αρχή του 20ου αιώνα το τελευταίο έσπρωξε κάποιους αγωνιστές που ήταν οργανωμένοι στα πλαίσια της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας και που πήραν άμεσα μέρος στην πραγματικότητα του αγώνα, να αναγνωρίσουν την δυνατότητα της προλεταριακής επανάστασης δίχως το πέρασμα από ένα “αστικο-δημοκρατικό” στάδιο, απαραίτητη συνθήκη και αναπόφευκτη βάση της διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας.

Στην αρχή ο Πάρβους, και μετέπειτα ο Τρότσκι προσπάθησαν ενάντια στην κυρίαρχη πρακτική και ιδεολογία, να αποδείξουν ότι οι αντιθέσεις που επιδρούν προς την κατεύθυνση της επανάστασης, ξεπερνούν τα εθνικά πλαίσια, δεν μπορούν να κατανοηθούν σε σχέση με την κάθε χώρα ξεχωριστά, και ότι η δυνατότητα οι προλετάριοι μίας χώρας να βρεθούν στο κέντρο της πάλης δεν εξαρτάται γραμμικά από τις οικονομικές προϋποθέσεις αυτής της χώρας. Σύμφωνα με αυτούς, αυτή η δυνατότητα εξαρτιόταν από άλλους “υποκειμενικούς” παράγοντες όπως οι εμπειρίες από αγώνες, οργάνωση, συνείδηση, κτλ. Έτσι συμπέραναν ότι το προλεταριάτο στην Ρωσία αντιπροσωπεύει μία αποφασιστικής σημασίας επαναστατική δύναμη.

Αυτή η θεωρία επηρέασε πολύ το διεθνές επαναστατικό κίνημα, από την αρχή του προηγούμενου αιώνα (1903) ως τις μέρες μας, συμπεριλαμβανομένων της μπολσεβίκικης φράξιας που υποστήριξε την

¹³ Στην πραγματικότητα ικανοποιημένη από το κρατιστικό και αστικό καναλιζάρισμα (αντικατάσταση του τσαρισμού από μία κυβέρνηση όλης της αστικής τάξης) κάτι που εξέφραζε την γενική θέληση του Κεφαλαίου για την εκτροπή και διάλυση της πραγματικής προλεταριακής επανάστασης που αναδύθηκε.

αναγκαιότητα της προλεταριακής επανάστασης και καθοδήγησε την εξέγερση. Παρόλη την προφανή ριζοσπαστικότητά της, αυτή η θεωρία δεν συγκρότησε μία βασική ρήξη με την σοσιαλδημοκρατική αντίληψη.

Παρέμεινε δέσμια του θρησκευτικού μύθου κατά τον οποίο ο καπιταλισμός “πρέπει” να αναπτυχθεί ανά χώρα, ότι αυτό το καθήκον είναι υποχρεωτικό για την εθνική αστική τάξη. Αλλά αν αυτή δεν μπορεί να το κάνει, λόγω αδυναμίας, το προλεταριάτο της δεδομένης χώρας (με την βοήθεια της αγροτιάς ή και χωρίς ανάλογα με την εκδοχή) έχει ως καθήκον την επίτευξη του σχεδίου της αστικής τάξης. Η αποδοχή αυτής της αντίληψης οδηγεί στην άκριτη και θρησκευτικού χαρακτήρα ιδεολογικοποίηση του καπιταλισμού.

Αυτή λοιπόν η πιο ριζοσπαστική σοσιαλδημοκρατική οπτική έφερε μία αλλαγή στο υποκείμενο της επικείμενης επανάστασης (αναγνωρίστηκε το προλεταριάτο ως υποκείμενο)¹⁴, όπως και μία αλλαγή στις τακτικές εντός του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, αλλά καμία αλλαγή όσον αφορά το κοινωνικό περιεχόμενο της μελλοντικής επανάστασης: ήταν αναγκαίο κατά τους σοσιαλδημοκράτες η επίτευξη των αστικο-δημοκρατικών καθηκόντων.

Ακόμη χειρότερα, αυτές οι αντιλήψεις φανερά “επαναστατικές” σε σύγκριση με τις επίσημες θέσεις της σοσιαλδημοκρατίας, τελικά μέσα στα γεγονότα φάνηκαν χρήσιμες για την καλύτερη δικαιολόγηση, στο όνομα του προλεταριάτου, της εθνικής ανάπτυξης. Βοήθησαν στην αποδοχή της λανθασμένης πίστης ότι ακόμη κι αν είχε το προλεταριάτο την δύναμη να επιβληθεί στην αστική τάξη, δεν θα μπορούσε να εφαρμόσει το κοινωνικό του σχέδιο και γι’ αυτό πρέπει να υλοποιήσει το σχέδιο του ιστορικού του εχθρού.¹⁵

Αυτός ήταν ο κρίκος που έλειπε για την ανοικτή απολογία του “κρατικού καπιταλισμού” (που η σοσιαλδημοκρατία θεώρησε ως μία “καινούρια”, “όχι ακριβώς καπιταλιστική” ή “διαφορετικά καπιταλιστική” μορφοποίηση – αν και ο καπιταλισμός είναι παντού “κρατικός καπιταλισμός” το πολύ πολύ αλλάζουν οι αναλογίες των καθηκόντων συγκεντρωτισμού του τυπικού κρατικού μηχανισμού ανάλογα με την εποχή και τον τόπο) και εν τέλει του καπιταλισμού, και όλα αυτά στο όνομα του προλεταριάτου. Στην Ρωσία, αυτό κατέληξε στην πράξη στην διάλυση – και αυτό στο όνομα του προλεταριάτου – όλων των ομάδων που αντιτέθηκαν στα αστικά σχέδια της αύξησης του βαθμού εκμετάλλευσης χάριν μίας νέας φάσης εκβιομηχάνισης. Η αγιοποίηση του “κρατικού καπιταλισμού” και γενικά του καπιταλισμού στο όνομα του “σοσιαλισμού” θα φτάσει στο ζενίθ της κατά την διάρκεια του σταλινισμού.

¹⁴ Αν και το προλεταριάτο αναγνωρίστηκε ως ο βιομηχανικός εργάτης, κάτοικος της μεγάλης πόλης. Αυτή η κοινωνιολογική οπτική είναι τυπικά σοσιαλδημοκρατική. Βάση αυτού, όχι μόνο το προλεταριάτο ορίστηκε ως τάξη καθεαυτό, μη λαμβάνοντας υπ’ όψιν την δυναμική του αγώνα του (ή το κοινωνικό του σχέδιο και την συγκρότησή του ως κόμμα), αλλά αγνοήθηκε επίσης το κοινωνικό δυναμικό του προλεταριάτου στην ύπαιθρο, οι οποίοι αποτελούσαν την βάση του τσαρικού στρατού στις γραμμές του οποίου είχαν ξεκινήσει ανατρεπτικού χαρακτήρα διαδικασίες αποσύνθεσης.. Αυτοί οι προλετάριοι ορίστηκαν ως η κατηγορία των “αγροτών” και τους προτάθηκε το σύνθημα: “Η γη ανήκει σε αυτούς που την καλλιεργούν”.

¹⁵ Η θέση του Τρότσκι για την “διαρκή επανάσταση” (που παρόλη την παρόμοια ορολογία διαφέρει από την θέση του Μαρξ), σύμφωνα με την οποία το προλεταριάτο θα μπορούσε να επιτελέσει τα αστικά καθήκοντα και ταυτόχρονα και την δική του επανάσταση, ξεχνάει ότι οι δύο κύκλοι καθηκόντων που προσπαθεί να συνδυάσει (η ενδυνάμωση της δημοκρατίας και η προλεταριακή επανάσταση) βρίσκονται σε ασυμβίβαστη αντίθεση μεταξύ τους: τα αστικά καθήκοντα είναι η κτηνώδης και τρομοκρατική άρνηση του προλεταριάτου και του σχεδίου του εφόσον συγκροτούν την αποτελεσματική δικτατορία της αξιοποίησης της αξίας ενάντια σε κάθε τάση προλεταριακής αντίστασης.

Στα πλαίσια της κριτικής της αντίληψης της σοσιαλδημοκρατίας, που είναι απαραίτητη για την κατανόηση του “ρώσικου ζητήματος”, πρέπει να εξηγήσουμε ότι η διάσπαση εντός της ρώσικης σοσιαλδημοκρατίας μεταξύ των μπολσεβίκων και των μενσεβίκων δεν σχετιζόταν με την βασική αντίληψη, δηλαδή με το κοινωνικό πρόγραμμα που κατά την άποψη των δύο φράξιών θα έπρεπε να υλοποιηθεί στην επικείμενη επανάσταση. Εάν δεχόμασταν ότι η διαμάχη που ξέσπασε ανάμεσα στους μπολσεβίκους και τους μενσεβίκους σήμαινε την ρήξη της επανάστασης με τον ρεφορμισμό, θα παραμέναμε δέσμοι της ρεφορμιστικής, πολιτικιστικής οπτικής της σοσιαλδημοκρατίας. Στην πραγματικότητα, και οι δύο φράξιες υπερασπίστηκαν το ίδιο σχέδιο για την Ρωσία: την εκπλήρωση των αστικών καθηκόντων. Τα περισσότερα κείμενα των μπολσεβίκων (και κυρίως του Λένιν το “Τι να κάνουμε;”) και η οργανωτική συμπεριφορά τους που οδήγησε σε “ρήξη” εντός του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, δεν αμφισβήτησαν αυτό τον γενικευμένο ρεφορμισμό (ακόμη κι αν οι μπολσεβίκοι είχαν μία πιο βίαιη, “επαναστατική” οπτική του τρόπου έλευσης σε αυτό τον ρεφορμισμό), αλλά τους περιόρισε στην οπτική των οργανωτικών δομών.

Η μενσεβίκικη οπτική της επαναστατικής οργάνωσης παραμένει αναμφίβολα στην προοπτική ενός κλασικού, συνδικαλιστικού και κοινοβουλευτικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Η οπτική των μπολσεβίκων, αντιθέτως, (παρόλο που ούτε αυτοί ήρθαν σε ρήξη με τον συνδικαλισμό και τον κοινοβουλευτισμό) συνέπεσε με μία εξεγερτική, συνωμοτική, και ασυμβίβαστη στρατηγική που δεν ενδιαφέρεται εάν χάσει την δημοτικότητά της, στρατηγική χαρακτηριστική σε όλες τις παρελθούσες ή μελλοντικές επαναστατικές ομάδες. Αυτός είναι ο λόγος που μετά από μία βαθιά οργανωτική κρίση το 1917, μία φράξια αναδείχτηκε από τους μπολσεβίκους που ήταν ικανή να υπηρετήσει και να καθοδηγήσει το προλεταριάτο κατά την διάρκεια της εξέγερσης, καθήκον το οποίο οι μενσεβίκοι δεν θα μπορούσαν να είχαν εκπληρώσει.¹⁶

Το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζουμε και όταν κριτικάρουμε την ριζοσπαστική πολιτικιστική οπτική και την υποτιθέμενη ρήξη της με τον ρεφορμισμό. Τέτοια βασική ρήξη δεν υφίσταται! Οργανωτικές δομές κατάλληλες για την υπεράσπιση θέσεων ενάντια στην κυρίαρχη οπτική, για την ανάληψη κάποιου ρόλου σε σχέση με την οργάνωση και συγκεντροποίηση [συσπείρωση] του προλεταριακού αγώνα προς την κατεύθυνση της εξέγερσης, αποτελούν αναγκαίες και απαραίτητες προϋποθέσεις για την καθοδήγηση του προλεταριάτου προς την νίκη της εξέγερσης, αλλά δεν είναι επαρκείς για να ηγηθούν μίας αληθινής κομμουνιστικής επανάστασης και για την συγκρότηση μίας πρωτοπορίας για την διεθνή συγκεντροποίηση του προλεταριάτου.

Το βασικό όριο του προλεταριακού κινήματος, της συγκρότησής του ως διεθνής δύναμη και ως κόμμα) στο απόγειο του επαναστατικού ρεύματος του 1917-1923 είναι ότι δεν παρήγαγε μία οργανωτική πρωτοπορία πάνω στην βάση μίας γενικής ρήξης με όλη την σοσιαλδημοκρατία. Αυτό είχε ως πρακτική συνέπεια ότι την τυπική καθοδήγηση του προλεταριάτου την έδιναν οργανώσεις – όχι μόνο στην Ρωσία αλλά παντού στον κόσμο – όπως τον μπολσεβίκων¹⁷, των οποίων η λειτουργία

¹⁶ Αυτό συνδέεται και με το γεγονός ότι μόνο η φράξια του Λένιν στάθηκε σχετικά συνεπής – τουλάχιστον μέχρι τον Οκτώβρη του 1917 – με την θέση του επαναστατικού ντεφιτισμού.

¹⁷ Μην ξεχνάμε ότι το μπολσεβίκικο κόμμα δεν ήταν ενιαίο: μόνο μέσω του μύθου του “αλάνθαστου κόμματος” και των “παλιών μπολσεβίκων” κατάφερε αυτή η εντελώς αντιφατική οργάνωση να διατηρήσει την τυπική της ενότητα, που δεν ήταν ταυτόσημη με την πραγματική πρωτοπορία του προλεταριάτου που κατάφερε την εξέγερση, αν και για ένα διάστημα εμπειρείχε κάποια από τα στοιχεία της· αυτό το κόμμα που συμφίλωνε ασυμβίβαστες αντιθέσεις εκτιμούσε ως μεγάλους ηγέτες του τους πρωτότερα προδότες του (Ζηνοβιέβ και Καμανέβ) και μετασχηματιζόμενο σε διαχειριστή του εθνικού κεφαλαίου, ξέπεσε σε έναν ζωολογικό κήπο των ατομικών και ατομικιστικών μαχών για θέσεις εξουσίας, όπου οι “παλιοί μπολσεβίκοι” έσπευσαν να πνίξουν ο ένας τον άλλον.

κυριαρχούταν από την σοσιαλδημοκρατική πρακτική και των οποίων η κοσμοθεωρία καθοριζόταν από την σοσιαλδημοκρατική αντίληψη.

Ως αποτέλεσμα:

- Στην Ρωσία οι μπολσεβίκοι έγιναν διαχειριστές του εθνικού Κεφαλαίου, ηγέτες του αστικού Κράτους και οι αιμοσταγείς αρχηγοί της καταστολής του προλεταριάτου και του κομμουνιστικού αγώνα.
- Στο διεθνές επίπεδο, οι μπολσεβίκοι μορφοποίησαν την αναγκαιότητα του προλεταριάτου να οργανωθεί σε παγκόσμια δύναμη, ενώ συγκρότησαν μία δομή (την Τρίτη Διεθνή) την οποία προσπάθησαν από την αρχή να την βάλουν υπό τις υπηρεσίες του Κεφαλαίου και τις ανάγκες του Ρώσικου εθνικού Κράτους. Αυτό το έργο θα υλοποιηθεί μέσω της διάλυσης των διεθνιστικών-κομμουνιστικών φραξιών και θα μεσουρανήσει με το λαϊκό μέτωπο, την ανάπτυξη της ρώσικης εθνικής οικονομίας δια της τρομοκρατίας στο όνομα της ιδεολογίας του “σοσιαλισμού σε μία χώρα”, τις εκκαθαρίσεις και τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο.